

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Obrazné prostředky a frazémy v psané publicistice

Vypracovala: Barbora Bašťová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatur uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 5. května 2016

.....
Barbora Bašťová

Poděkování

Na tomto místě děkuji paní doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc. za odborné vedení, cenné připomínky, pomoc při práci a zejména za její vždy laskavý přístup.

Abstrakt

Tématem bakalářské práce jsou obrazné prostředky a ustálené obraty na obrazném základě – frazémy v psané publicistice. Práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část charakterizuje funkční styly a vysvětluje frazémy a obrazná pojmenování. Pozornost je věnována zejména funkčnímu stylu publicistickému.

Druhá část obsahuje rozbor analytických textů z deníku Mladá fronta DNES. Cílem je zjistit, jak jsou tyto prostředky využívány, k čemu slouží, které z nich jsou frekventované, zda jsou užívány s porozuměním a jak dochází k jejich aktualizaci.

Abstract

The topic of this bachelor thesis is the figurative language and the set expressions on the figurative basis – set phrases in the written journalism. The work is divided into two parts.

The theoretical part describes the functional styles and explains the set phrases and figurative appellation. The attention is paid especially to the functional publicistic style. The second part contains the analysis of analytic texts from the journal *Mladá fronta DNES*. The aim is to find out, how these means are used, what they serve for, which of them are frequented, whether they are used with understanding and how their updating happens.

Obsah

Obsah	6
Seznam zkratk	7
Úvod	8
1. Metodologická část	10
2. Teoretická část	13
2.1 Styl	13
2.2 Stylová diferenciacie	13
2.3 Funkční styly	14
2.3.1 Funkční styl prostě sdělovací	15
2.3.2 Funkční styl odborný	16
2.3.3 Funkční styl administrativní	16
2.3.4 Funkční styl esejistický	17
2.3.5 Funkční styl řečnický	17
2.3.6 Funkční styl umělecký	17
2.4 Publicistický styl	18
2.5 Aktualizace a automatizace	21
2.6 Frazémy a idiomy v obecné rovině	22
2.7 Obrazné prostředky	23
2.7.1 Metafora	24
2.7.2 Metonymie	24
2.7.3 Synekdocha	25
2.8 Frazémy v publicistickém funkčním stylu	25
3. Praktická část	27
Závěr	63
Seznam pramenů	66
Použitá literatura	70
Přílohy	72

Seznam zkratk

SČFI - ČERMÁK, František. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

T - text

Úvod

V bakalářské práci se zabýváme obraznými prostředky a ustálenými obraty na obrazném základě – frazémy v psané publicistice.

Teoretická část práce představuje pojmy styl a stylová diferenciacie. Zde se opíráme především o publikace *Stylistika současné češtiny* Marie Čechové (1991), *Stylistika češtiny* Jana Chloupka (1997) a *Úvod do české stylistiky* Marie Krobotové (2004). Dále se v práci věnujeme problematice funkčních stylů, jednak charakterizujeme funkční styl obecně, jednak dáváme prostor charakteristice základních rysů každého stylu samostatně.

Podrobněji se zaměříme na funkční styl publicistický. Jedním z cílů práce je zjistit, jakým způsobem a jak frekventovaně jsou v tomto stylu zkoumané jazykové prostředky užívány. Teoretickou základnou nám zde, stejně jako u následujících pojmů aktualizace a automatizace, je práce Bohumily Junkové *Jazyková dynamika současné publicistiky* (2010).

Součástí teoretické části práce je také podkapitola zabývající se frazémy a idiomy v obecné rovině, kde je nám mimo jiné teoretickým východiskem publikace *Česká lexikologie* autorů Františka Čermáka a Josefa Filipce (1985) a také *Encyklopedický slovník češtiny* (2002).

V práci je věnována podkapitola také frazémům v publicistickém funkčním stylu, kde opět vycházíme z práce J. Chloupka (1991) a B. Junkové (2010).

Do práce je zařazena také část věnující se teorii obrazných pojmenování. Konkrétně se jedná o metaforu, metonymii a její zvláštní typ synekdochu. Tyto druhy obrazných pojmenování byly vybrány po konzultaci s vedoucí práce. Teoretickým východiskem je nám zde *Příruční mluvnice češtiny* (1995).

V praktické části sledujeme, jak jsou frazémy a obrazná pojmenování v textech užívány a k čemu zde slouží. Jako materiálový zdroj nám poslouží články z deníku *Mladá fronta DNES* ze sekce *Názory*, u nichž lze předpokládat větší potenciál pro uplatnění osobitých jazykových přístupů jednotlivých autorů. Z důvodu tematické rozmanitosti jsou texty vybrány z období ledna 2014, února a května 2015. Vyhledaná frazeologická spojení a obrazná pojmenování vzhledem k potřebnému kontextu uvádíme ve větách či souvětí tak, jak jsou v člancích užitá. Vzhledem ke skutečnosti, že o frazeologii byla napsána celá řada odborných a populárně naučných prací

a publikací a současně pro limitující rozsah práce, vycházíme u frazémů především ze čtyřdílného *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (2009) Františka Čermáka.

Hranici mezi ustálenými obraty na obrazném základě a obraznými pojmenováními lze mnohdy označit za nezřetelnou. Je-li vyhledané spojení uvedeno v Čermákově slovníku, je v práci označeno jako frazém. V opačném případě jsme se přiklonili k jeho zařazení mezi obrazná pojmenování.

Součástí práce bude seznam analyzovaných textů doplněný přepisem vybraných článků.

Cílem bakalářské práce je také zjistit, zda jsou tyto jazykové prostředky užívány s porozuměním. Věnovat se budeme také tomu, jak dochází k jejich aktualizaci.

1. Metodologická část

Předmětem zkoumání této práce jsou obrazné prostředky a frazémy v publicistických textech.

Práce je prezentována ve dvou základních částech. Jedná se o část teoretickou a část praktickou. První z nich, v níž byla užitá metoda teoretická, spočívající v prostudování odborné literatury a následném shrnutí poznatků, je věnována pojmem jako je styl a stylová diferenciaci. Současně se zabýváme také vymezením funkčních stylů, zaměřujeme se na jejich vývoj a stěžejní osobnosti této problematiky.

Pozornost věnujeme publicistickému funkčnímu stylu, který je pro tuto práci zásadní a jenž je charakterizován jako relativně nový obor. Pod označením *novinářský* se o něm poprvé zmiňuje Bohuslav Havránek ve 30. letech.

Dále jsme se zabývali pojmy, se kterými pracujeme v praktické části této práce. Jsou to termíny aktualizace a automatizace, u nichž vycházíme z publikace *Jazyková dynamika současné publicistiky* (2010) od B. Junkové. K aktualizaci ustáleného spojení může dojít různými způsoby, např. pomocí obměny slovosledu, využíváním oxymóronu či nezvyklých spojení. Dále se teoretická část práce věnuje frazémům a idiomům v obecné rovině a také jejich užití v publicistickém textu. Čermákův *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (2009)¹ a jeho pojetí bylo zásadní pro kvalifikaci těchto výrazů. Junková (2010) řadí přirovnání mezi obrazná pojmenování, zatímco Čermák (2009) mu věnoval samostatný díl svého slovníku a řadí ho mezi frazémy.

Do práce jsme také zařadili část zabývající se teoretickým základem obrazných pojmenování. Po konzultaci s vedoucí práce jsme se zaměřili na metaforu, metonymii a její zvláštní typ – synekdochu. Zde jsme vycházeli především z *Příruční mluvnice češtiny* (1995), kde se touto problematikou zabývá Z. Hladká v kapitole *Lexikologie*.

Na teoretickou část navazuje část praktická, ve které se věnujeme analýze publicistických textů. Sbírali jsme analytické texty z deníku *Mladá fronta DNES*, a to z období leden 2014, následovala čísla z období měsíců února 2015 a května 2015. Tato období byla vybrána zejména z důvodu tematické rozmanitosti, která by v případě volby textů z jednoho dlouhého časového období, jež by bylo bez pauzy, mohla být ohrožena.

Analyzované texty jsou v deníku *Mladá fronta DNES* uváděny v sekci *Názory* a bylo jich shromážděno celkem padesát pět. Pozornost jsme věnovali analytických

¹ V práci dále užívána zkratka SČFI

textům, jelikož se u nich předpokládá větší možnost uplatnění autorových subjektivních přístupů k užívání jazykových prostředků.

Práce obsahuje seznam pramenů. V příloze pak uvádíme pět vybraných textů obsahujících nejvíce hledaných výrazů. Na příloženém CD jsou uvedeny analyzované články v celém rozsahu.

Vyhledané výrazy jsme do práce uvedli v potřebném kontextu, v němž se v článcích vyskytovaly, a jsou označeny podtržením.

Frazémy jsme následně vyhledávali ve všech čtyřech dílech Čermákova *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (2009) a nalezenými informacemi jsme frazémy v textu doplnili.

V textech se objevovala také spojení, která nebylo možné zcela jednoznačně označit, jelikož hranice mezi frazémem a obrazným pojmenováním je mnohdy nezřetelná. V případě, že *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (2009) takovýto výraz neuváděl, zařadili jsme jej ke skupině obrazných pojmenování. Objevují se však i případy, které jsou řazeny mezi publicistické frazémy, a to na základě charakteristiky Junkové (2010). Jedná se o spojení, která jsou původně aktualizovaná, ale v současné době jsou považovaná za automatizovaná či automatizující se. Dle Junkové (2010) jejich repertoár prochází neustálou změnou a jsou to především frazémy oblasti politického či veřejného života. Na základě těchto skutečností je tedy jejich zařazení problematické.

V práci jsme si všímali, jak docházelo k aktualizaci ustálených výrazů. Bylo-li to možné, tak jsme u vyhledaných frazeologických spojení uvedli, jak jsou charakterizována z hlediska stylové příslušnosti. *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (2009) u všech frazémů, kromě výrazů přidaných dodatečně, uvádí jejich stylovou příslušnost. Do skupiny výrazů stylově bezpříznakových patří taková spojení, jež jsou v psaném i mluveném jazyce neutrální. Dále se rozlišují kolokviální výrazy. Patří sem prostředky běžně mluveného jazyka, tedy spisovné i nespisovné češtiny. Další skupinu tvoří prostředky vázané převážně na psané texty, jež jsou nejčastěji veřejné povahy. Jedná se o výrazy knižní, jež mohou být dále specifikovány jako prostředky publicistiky. Existují také frazémy slangové. Velmi často jsou frazémy označovány složenou stylovou charakteristikou. Nejčastější je kombinace kolokviálních a neutrálních frazémů. Tyto výrazy se typicky užívají v běžně mluveném jazyce, ale jejich výskyt v psaných spisovných textech také není ojedinělý. Čermák (2009) uvádí charakteristiku frazémů z hlediska expresivity. Můžeme se setkat se spojeními, která mají nespecifikovatelnou expresivitu. Současně existují také frazémy, jejichž

expresivita je specifikovatelná v protikladech: *příznivý – nepříznivý, pochvalný – hanlivý, obdivný – pohrdavý, žertovný – posměšný, mazlivý – zhrubělý.*

2. Teoretická část

2.1 Styl

Hovoříme-li o pojmu „styl“ v obecné rovině, jedná se o ucelený charakter, ráz časového období, člověka či uměleckého díla. Styl může být specifikován mnohými přívlastky. Dle *Stylistiky češtiny* (1991) „styl vzniká jako výběr a uspořádání jednotek v jakékoli oblasti lidské činnosti, utváří se záměrnou aktivitou tvůrčího subjektu a je různou mírou ovlivňován okolnostmi vzniku a cílem, jemuž má výsledek stylizačního procesu sloužit“ (Chloupek, 1991, s. 15).

Jazykový styl je charakterizován jako vědomý výběr a organizace prostředků jazyka, které jsou využívány při vzniku textu. V dokončeném komunikátu o něm hovoříme jako o způsobu uspořádání jazykových jednotek, které tvoří jednotu vyjadřující komunikační záměr autora, a je ve vzájemném vztahu s jeho obsahovou stránkou. V každém komunikátu, psaném i mluveném, lze pozorovat stylovou složku. Tu můžeme sledovat například i ve stylově neutrálním běžném denním sdělení: *Prší*. Jako výpověď stylově příznakovou lze uvést příklad: *To prší*.

2.2 Stylová diferenciaci

Ve stylové diferenciaci jazyka se odráží všechny společenské funkce jazyka, které procházejí neustálým vývojem stejně jako jazyk sám. Dynamika vývoje celého jazykového systému je závislá na společenských podmínkách, politické či ekonomické situaci konkrétního historického období nebo také na vyspělosti dané kultury, jejíž je neodmyslitelnou součástí. Vývojem prochází také jeho komunikační schopnost. Vzhledem k nově se objevujícím společenským jevům a situacím musel jazyk plnit nové funkce, a sloužil tak k nově vzniklým potřebám komunikace. Jazyková komunikace prošla proměnami, během kterých došlo ke vzniku a rozvoji stylů. Styl projevu je ovlivněn mnoha činiteli a výsledná volba a uspořádání výrazových prostředků odráží zvolenou funkci. „Při zobecnění okruhu výrazových prostředků plnících jednu a tutéž konkrétní funkci nebo funkce přibližně stejné a při opomíjení individuality, kterou do textu a jeho výsledné podoby vnáší autor, dospíváme k vymezení funkčního stylu.“ (Čechová, 1997, s. 28) Funkční styl je hodnocen jako objektivní, interindividuální, stojící v protikladu k individuálním stylům jednotlivců, které lze označit jako styly subjektivní.

2.3 Funkční styly

Pojem funkční styl zahrnuje vyjadřovací prostředky a postupy. Vzniká na základě konkrétních slohových útvarů a tvoří soustavu funkčních stylů spisovného českého jazyka. Jedná se tedy o styl, jenž je vymezený na základě funkce textu.

Termín funkční styl byl definován funkční stylistikou. Teorie funkčních stylů je pro současnou jazykovědu živoucím odkazem Pražské lingvistické školy. Za zakladatele teorie funkčních stylů je označován Bohuslav Havránek, jenž zpracoval své teze o jazykové kultuře především ve stati *Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura* (1932), která byla součástí sborníku Pražského lingvistického kroužku s názvem *Spisovná čeština a jazyková kultura*.

O desetiletí později sepsal Havránek práci *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka* (1942). Zabývá se zde stylovou diferenciací výrazových prostředků, funkcemi tehdejší podoby spisovného jazyka a okrajově se dotýká také jazyka novinářského. Autor zde nehovoří o funkčním stylu novinářském, žurnalistickém či publicistickém, ale jen o projevu, jenž je v novinách využíván. Svou pozornost věnuje také automatizovaným výrazům, které jsou jím označovány jako fráze. Aktualizované prostředky zmiňuje Havránek pouze, zabývá-li se uměleckým funkčním stylem.

Dochází k vymezení funkce komunikativní, prakticky odborné, teoreticky odborné a estetické, a přiřazuje k nim soubory výrazových prostředků, které se ustálily pro vyjádření konkrétních funkcí. Jako příklad této Havránkovy teorie může sloužit jeho přiřazení hovorového jazyka, který podle něj plnil funkci komunikativní. Vědecký jazyk byl přiřazen k funkci teoreticky odborné a jazyk básnický k funkci estetické. (Chloupek, 1991)

Havránkovo pojetí funkčních stylů představuje vůbec první obecné vymezení funkčních stylů českého jazyka. „B. Havránek nachází i jejich diferenční rysy v plánu sémantickém a v celkovém vyjadřování. (Pojem funkční styl, dnes obvyklý, je v této teorii chápán poněkud jinak, totiž jako jev na úrovni parole, jako modifikace funkčního jazyka určená konkrétním cílem a způsobem realizace jednotlivého jazykového projevu.)“ (Chloupek, 1991, s. 38) Havránek současně definuje rozsah funkčních stylů v *Ottově slovníku naučném nové doby* (1940, přetištěno 1960).

Dalšími autory, kteří přejímají Havránkovo pojetí, jsou František Trávníček a Josef Václav Bečka, jenž hovoří o tom, že novinářský, úřední a hospodářský jazyk patří do jazyka praktického. Současně uvádí jako společnou vlastnost novinářského a vědeckého jazyka používání termínů.

Významnými autory této oblasti stylistiky jsou také Vilém Mathesius či Alois Jedlička.

Z důvodů neustálého vývoje není hranice mezi jednotlivými funkčními styly ustálená a zcela zřetelná, a tak existuje také celá řada jejich klasifikací.

Obecně se v české lingvistice setkáváme s dělením funkčních stylů na prostě sdělovací, odborný, publicistický, řečnický, administrativní, esejistický a styl umělecké literatury.

2.3.1 Funkční styl prostě sdělovací

Funkční styl prostě sdělovací je jinak také nazýván stylem hovorovým. Jako základní funkce tohoto stylu je Havránkem a Jedličkou udávána funkce prostě sdělná a Hausenblasem funkce věcně informační. (Chloupek, 1991)

Tento funkční styl, jenž je primárně dialogický, je využíván v projevech běžného komunikačního smyslu, které realizují běžný dorozumívací kontakt. Jedná se o běžné každodenní rozmluvy v rodině, v kolektivu přátel, pracovní rozhovory, oznámení či jednoduché popisy a vyprávění. Tyto komunikáty lze označit za neveřejné a spontánní. Současně jsou vázány na konkrétní komunikační situaci, která spolu s prostředím a dorozumívací funkcí ovlivňuje základní vlastnosti tohoto stylu, jimiž jsou stručnost, jednoduchost, subjektivní hodnocení či tendence k expresivnosti.

Převažuje zde mluvená forma projevů, ačkoliv se lze setkat také s psanou formou. Jako příklad může sloužit rodinná či přátelská korespondence, zápisky, poznámky či sdělení důvěrného či intimního charakteru.

U tohoto funkčního stylu jsou tolerovány v malém množství nespisovné prvky, a to zvláště lexikální. Typická je častá emocionalita a expresivita. K realizaci projevů je nejčastěji využívána hovorová čeština, ale zejména u nejstarší generace se setkáváme s nářečím, ve městech s obecnou češtinou nebo s tzv. městskou mluvou objevující se hojně u obyvatel městských sídlišť. Krobotová (2004) uvádí, že podle některých teoretiků se v současné době dá hovořit o tvoření tzv. konverzačního stylu, jelikož se během mezilidské komunikace vytvářejí jisté komunikační modely, které se následně ve společenském styku ustalují.

Ve vrstvě lexikálních prostředků tohoto stylu se setkáme především se slovy s velkým rozsahem a malým obsahem. „Snaha o bezprostřední reakci se projevuje použitím slov a výrazů s neurčitým nebo širokým významem (*toto, ono, a tak, to a to*); častá je frekvence citoslovcí a citových částic (*no, tedy, pravda, samozřejmě*),

frazeologických obrátů, přísloví, pořekadel, názorných přirovnání i metaforických premování (*chytat Prahu, brnknout někomu, mít papíry v pořádku*).“ (Krobotová, 2004, s. 18)

2.3.2 Funkční styl odborný

Primární funkcí odborného funkčního stylu je odborně sdělná funkce. Příručka *Čeština pro učitele* (1996) uvádí ještě funkci vzdělávací, která klade důraz na přesnost a objektivnost, a to zejména v praktických a teoretických oborech. U tohoto stylu, jehož texty jsou nociónální povahy, jsou subjektivní slohotvorní činitelé, zejména vliv prostředí či kontextu, spíše v pozadí.

U textu tohoto funkčního stylu převažuje především monologická forma a jsou převážně nadčasové a z tohoto důvodu je žádoucí, aby informace byly formulovány s ohledem na to, že budou čteny i s odstupem určitého času. Pro funkční styl odborný je typické vytváření textových modelů, které mají za cíl co nejpřesnější předání informací recipientovi. S touto modelovostí se spíše setkáme v exaktních vědách než ve společenskovědních disciplínách, ačkoliv například právnické vyjadřování k modelovosti jednoznačně směřuje.

V tomto funkčním stylu se také objevují mnohé intertextové prvky, jako jsou různé odkazy na literaturu či citace. Využívají se knižní výrazy, přechodníky a objevuje se zde vyšší frekvence cizích slov a složitější větná výstavba. Jedná se o styl určený pro veřejné jazykové komunikace. Texty tohoto stylu mají závažný obsah, a proto se vyznačují pečlivou přípravou nejen po stránce obsahové, ale i kompoziční a stylizační. „V odborné literatuře se setkáme s dělením odborného funkčního stylu podle funkce a podle toho, jakým způsobem jsou v něm využívány jazykové prostředky. Obvykle se odborný funkční styl dělí na styl vědeckonaučných textů (teoretický), styl prakticky odborný (odborný v užším slova smyslu), učební styl a styl populárně naučný. Mnozí autoři (Krobotová, Chloupek) vyčleňují z odborného stylu jako samostatný funkční styl administrativní a esejistický.

2.3.3 Funkční styl administrativní

Jedním ze specifíků administrativního stylu je výhradně užívaná písemná podoba. Jako základní funkce je uváděna funkce řídicí či direktivní, která se váže na funkci sdělovací, jinak též nazývanou zpravovací, a operativní (správní). Pro různé projevy je příznačné využívání těchto funkcí v různém rozsahu. Zejména u administrativního stylu lze demonstrovat neustálenost hranice mezi jednotlivými styly. V tomto případě

mezi stylem administrativním, odborným a publicistickým. Oblast administrativních textů je, co se týká dodržování norem velmi náročná jak v oblasti věcné, tak formální. Důvodem je především nutnost věcně správné, účelné a dokonalé formulace. Pro autora textu tohoto stylu je charakteristické striktní dodržování daných norem. Do pozadí ustupuje jeho vztah k adresátovi. (Krobotová, 2004)

2.3.4 Funkční styl esejistický

Funkční styl esejistický v sobě sdružuje prvky uměleckého a odborného stylu, přičemž věcné a objektivní informace jsou podávány uměleckými prostředky. Texty tohoto funkčního stylu mají dorozumivací, odborně sdělnou a estetickou funkci a mnohdy těsně hraničí s texty populárně naučeného či publicistického stylu, od kterých je odlišuje volnější kompozice, vyšší frekvence příznakových či knižních a obrazných vyjádření a obrazných pojmenování. Charakteristická je též variabilnější stavba souvětí, několikanásobné větné členy či přívlastkové konstrukce. Je však nutné rozlišovat esejistický funkční styl a esej jako žánr.

2.3.5 Funkční styl řečnický

Dalším funkčním stylem, na jehož samostatnost se pohledy autorů liší, je styl řečnický, též rétorický, jenž se vyčlenil z publicistického stylu. Cílem textů tohoto stylu je objasňovat, komentovat či propagovat.

Ve volbě míry subjektivnosti projevu hraje významnou roli vztah autora a recipienta. Volba výrazových prostředků, jež pocházejí z různých stylů, by měla směřovat ke srozumitelnosti a gramatické jednoznačnosti. Využívány jsou slovní hříčky a další obraty, které mají za cíl upoutat posluchačovu pozornost. Velmi frekventované jsou řečnické otázky a odpovědi, oslovení a opakování slov. Realizace komunikátu nabízí možnost využívání celé řady nonverbálních prostředků, a to včetně mimiky a gest. (Krobotová, 2004)

2.3.6 Funkční styl umělecký

Jako základní funkce uměleckého stylu je uváděna funkce esteticky sdělná a zejména její část estetická výrazně odděluje umělecký styl od ostatních. Mezi základní rysy patří využívání všech forem spisovného i nespisovného jazyka i nespisovných prostředků, například nářečí, obecné češtiny, argotu a slangu. Dříve byla za hlavní zdroj

poznání jazykové kultury a vývojových směrů v jazyce pokládána právě krásná literatura. (Krobotová, 2004)

Charakteristické je u tohoto funkčního stylu používání metaforických pojmenování a jasná ucelenost obsahu a formy.

Způsoby vyjadřování v uměleckém textu jsou zkoumány již od starověku. Poetika, jež je literární vědou považována za nadřazenou stylistice, se zabývá popisem a charakteristikou prostředků využívaných v uměleckém vyjadřování, a to v oblasti kompoziční a jazykové. Lze říci, že způsob práce poetiky je mnohdy blízko nazírání na tutéž věc z pohledu stylistiky. Vzájemný vztah obou těchto nauk však není posuzován vždy jednotně.

2.4 Publicistický styl

Publicistický funkční styl lze označit jako relativně nový obor. Poprvé se o novinářském stylu zmiňuje Bohuslav Havránek v 30. letech, ale poté o něm dlouhá léta odborná literatura mlčí. Až v 50. letech 20. století, kdy se vyčlenil z odborného stylu, jehož byl do té doby součástí, je tento funkční styl podroben pečlivějšímu badatelskému zkoumání a byl zařazen mezi základní funkční styly. „Přesto se již dříve jazyku a stylu novin věnovala v odborné literatuře pozornost, ale práce se zaměřovaly hlavně na jazykové chyby a stylistické neobratnosti.“ (Junková, 2010, s. 13) Práce J. V. Bečky však publicistický či novinářský styl nezmiňuje.

Publicistika je chápána jako mezilidská komunikace, pomocí níž dochází k informování o aktuálních událostech z oblasti společnosti či politiky a k jejich komentování. Tento styl zahrnuje pestrou škálu projevů.

S přihlédnutím k tomu, že publicistika sloužila ke komunikaci, kterou vzhledem k jejím vlastnostem musíme označit jako oficiální, vyvinul se speciální funkční styl, jenž nese název publicistický. Tento funkční styl zahrnuje všechny psané i mluvené projevy, které mají funkci informativní a zároveň přesvědčovací a získávací, je tudíž možné ho označit oproti jiným funkčním stylům za velmi bohatý, protože díky tomu, že sdružuje všechny texty s těmito funkcemi, spadají pod něj texty nejrůznějších žánrů. Do funkčního stylu publicistického jsou tedy zahrnuty také projevy s agitačně sdělnou funkcí.

Mezi publicistické projevy řadíme texty psané i mluvené, přičemž Čechová a kolektiv ve *Stylistice současné češtiny* (2008) hovoří o tom, že psanou publicistiku

řadíme do stylu novinářského či žurnalistického. I mluvené publicistické komunikáty v rozhlase či televizi jsou primárně psané. (Junková, 2010)

Junková (2010) dále uvádí, že samotné napsání textu provází několik etap jako sběr vhodného materiálu, následuje jeho vytřídění, kompozice a posléze vytvoření jeho finální podoby a následná úprava textu. Bez tohoto procesu by nemusel mít text žádanou kvalitu.

S mluvenými projevy publicistického funkčního stylu se setkáváme v netištěných médiích, tedy v televizním či rozhlasovém zpravodajství. Jako příklad lze uvést komentáře či besedy. K těmto projevům publicistického stylu lze zařadit také oblast agitace a propagandy. Cílem publicistického stylu je tedy předávat informace a formovat recipienta. Příznačná je snaha působit intelektuálně a ovlivnit adresáta v oblasti výchovné a apelové. (Hubáček², 1996, s. 279).

Všechny projevy tohoto stylu mají za cíl být dobře pochopitelné, přehledné, aktuální a autentické. Současně je způsob vyjadřování v rámci publicistického stylu charakteristický svou modelovostí. „Modelový charakter má už kompozice jednotlivých čísel novin, rozsah a sled rubrik umístěných v tisku, v rozhlase a televizi pravidelný sled informací z domova i ze světa apod.“ (Krobotová, 2004, s. 23)

Jednou z dalších vlastností psaného publicistického textu je vedle jeho veřejné povahy také monologičnost. Tato vlastnost však neplatí u rozhovorů, kdy se komunikát odehrává mezi dvěma a více komunikanty.

Jako specifická oblast publicistiky bývá označována reklama, která má zvláště funkci přesvědčovací a ovlivňovací a jejímž hlavním úkolem je přinášet finanční prostředky, a proto je v současné době v médiích tak hojně frekventovaná. Reklamu v tištěných médiích lze povětšinou označit v porovnání s televizní reklamou za méně účinnou.

Junková (2010) chápe publicistický styl jako nadřazený stylu žurnalistickému a řadí k němu žánr řečnický, analytický, žurnalistický, inzeráty a již zmíněnou reklamu. Za základ publicistického stylu považujeme analytické žánry. Příčinou je zejména jejich persvazivní funkce.

Současná stylistika (2008) hovoří o tom, že publicistický styl se vyvinul pro žurnalistiku, kterou chápeme jako svébytný veřejný okruh činnosti, jako specifický objektivní styl k vyjadřování. Tento funkční styl je v současném českém jazyce

² V citaci publikace *Čeština pro učitele* (1996) od autorů Jaroslava Hubáčka, Evy Jandové a Jany Svobodové bude v textu práce uváděn pouze první z autorů.

zobecněným a nadřazeným termínem pro „stylové ztvárnění všech žurnalistických textů verbálních komunikátů“ (Čechová³, 2008, s. 244), kterým bychom přisoudili funkci informativní a současně také persvazivní a v neposlední řadě funkci ovlivňovací.

Publicistický styl je pro svou širokou tematickou oblast a díky dílčím funkcím označován za velmi bohatý. Jeho hlavní využití je možno sledovat v základních útvarech, které lze označit za zpravodajské, analytické a beletristické.

Do tohoto funkčního stylu řadíme krátké texty stručných novinových zpráv, které mají dle Čechové prostou sdělnou či informativní funkci. Zároveň publicistický styl zahrnuje informačně analytické slohové útvary, jež mají funkci komunikační, získávací či ovlivňovací, obsahuje i glosy a fejetony, které lze mnohdy označit za citově zabarvené, a v neposlední řadě zde nalezneme novinářská komuniké. „Pro komunikační sféru je charakteristický široký tematický záběr celé žurnalistiky, a to včetně zpravodajství a publicistiky. Důležitá je zde funkce pesvazivní a zpravovací. (Čechová, 2008, s. 245)

Bečka (1992) uvádí tyto hlavní útvary: informační, k nimž dále patří informačně naučné (naučné články, apod.) a zpravodajské (zprávy, reportáže apod.), jež jsou považovány za základ publicistického stylu, dále úvahové (recenze, kritiky apod.), beletrizované (fejeton, umělecká reportáž apod.) a další, jež nepatří do publicistického stylu, ale do jiného jazykového stylu.

V odborné literatuře se setkáváme s mnohými dalšími rozděleními útvarů publicistického stylu. Junková (2009) uvádí kvalifikaci Minářové, která tyto útvary rozděluje na zpravodajské, analytické a beletristické žánry.

Námi analyzovaný útvar názor či komentář spolu s úvodníkem, glosou, novinářským posudkem, recenzí, projevem, polemikou či debatou patří mezi texty analytické a ty jsou spolu se zprávami považovány za nejcharakterističtější texty publicistického stylu. Analytické texty nepatří mezi věcné a objektivní útvary, a tak nabízí autorovi možnost různou měrou uplatnit osobní přístup. „Jsou založeny na výkladovém a úvahovém slohovém postupu, uváděná fakta a informace vysvětlují, hodnotí a analyzují.“ (Junková, 2010, s. 42) Můžeme nalézt jisté shody mezi nimi a odborným funkčním stylem. U obou jsou frekventované termíny, ale rozdíl je patrný v užívání expresivních výrazů, obrazných pojmenování a frazémů, které jsou u odborného stylu nežádoucí.

³ V citaci publikace *Současná stylistika* (2008) od autorek Marie Čechové, Marie Krčmové, Evy Minářové bude v textu práce uváděna pouze první z autorek.

Funkční styl publicistický je hodnocen jako dynamický. To je dáno nejen změnami ve vývoji společnosti nebo politice, ale také společenskou funkcí publicistiky samotné. Ta má za cíl okamžitě, výstižně a přesně informovat recipienta, jenž může být nejrůznějšího sociálního či společenského zařazení, rozhledu, vzdělání či politických názorů. Cílem analytických textů, jejichž předmětem bývají subjektivní názory a komentáře k nejrůznějším událostem, je působit na adresáta přesvědčivě a důvěryhodně.

Ve výběru lexikálních prostředků je nutné dbát požadavku jasnosti a přesvědčivosti, přičemž je nežádoucí hojné používání cizích slov. Doporučeny jsou beletristické prvky jako hyperboly, slangové výrazy atd. Charakteristickými prostředky lexikální roviny jsou jednoslovná či víceslovná pojmenování, která nazýváme publicismy a jež mohou být též frazeologického charakteru.

2.5 Aktualizace a automatizace

Základními pojmy publicistického stylu jsou aktualizace a automatizace lexikálních prostředků. Automatizované prostředky se pak dále objevují také v projevech odborného funkčního stylu, kde napomáhají přesnosti a věcnosti vyjadřování. Automatizace se projevuje užitím ustálených spojení s přívlastkem shodným, využitím spojení dvou výrazů, jejichž jedna složka náleží do jiné komunikační oblasti, obrazných spojení nebo knižních spojení. „V publicistice souvisí automatizace s potřebou pohotově a rychle reagovat na události, proto automatizaci ztotožňuje Bečka se stereotypností výrazu.“ (Junková, 2010, s. 71) Automatizované prostředky již ze své podstaty nejsou originální a osobité, tudíž jsou pro některé funkční styly nežádoucí.

Projevů aktualizace je celá řada, včetně situace, kdy je hovorový výraz využit ve spisovném textu. Dále se pak jedná o mnohé frazeologické obraty a současně jejich obměnu, kontrasty a využívání oxymóronu, slovní hříčky, nezvyklá spojení slov či zvýraznění obecného vlastního jména. Může dojít také k aktualizaci celé větné stavby, která může být aktualizována neobvyklým slovosledem. Opakování aktualizace je nežádoucí, jelikož poté ztrácí žádaný efekt.

Prostředky morfologické roviny nejsou v publicistickém stylu tak výrazné jako ty roviny lexikální. Obecně jsou časté prostředky, které vyjadřují kontakt s recipientem, a to zejména imperativ.

2.6 Frazémy a idiomy v obecné rovině

Věda zabývající se frazémy nese název frazeologie. Je to lingvistická disciplína, kterou můžeme označit za relativně mladou, její vazby sahají nejen do lingvistických disciplín, ale také do disciplín nejazykových, příkladem mohou být psychologie, etika, filosofie, kulturní antropologie či etnologie.

Frazémy a idiomy povětšinou chápeme jako jedinečná víceslovná a ustálená spojení, jejichž význam není odvoditelný z významu jejich jednotlivých slov. Smysl spojení není doslovný, ale skýtá v sobě metaforu či metonymii. Hovoříme o jedinečné kombinaci dvou či více prvků, z nichž obvykle žádný nefunguje stejným způsobem v jiné kombinaci, případně existuje takových spojení jen malé množství. (Čermák, Filipec, 1985)

Hranice mezi frazémem a idiomem může být často relativně tenká a v současnosti se lze setkat i s nepřesným užíváním těchto termínů ve smyslu synonym. „V zásadě však platí, že analyzuje-li se kombinatorický útvar formálně, z hlediska formálních rysů, mluví se o frazému, zatímco analýza sémantická, z hlediska relevantních sémantických rysů, opravňuje užití názvu idiom.“ (Čermák⁴, 2002, s. 139)

Vedle frazémů složených z více slov existují i jednoslovné. Junková v publikaci *Jazyková dynamika současné publicistiky* (2010) uvádí, že se může jednat pouze o „problém“ pravopisný a jako příklad uvádí slovo *zčistajasna* ve významu *náhle* či užití vlastního jména *Dorota* jako označení pro *ženu lehkých mravů*. Jako frazém lze tedy označit i jednoslovné pojmenování. Kvůli mnohotvárnosti těchto výrazů je terminologie velmi nejednoznačná.

Tradiční a rozšířené vymezení charakterizuje frazémy a idiomy jako soubor všeobecně ustálených spojení slov, které označujeme jako frazeologické obraty, jež tvoří ve slovní zásobě jazyka zvláštní skupinu.

Smysl frazeologických obrátů nehledáme v jednotlivých složkách, ze kterých se skládají, jelikož jejich významová samostatnost je zde odsunuta do pozadí či zcela odstraněna. Význam je ukryt v novém, přeneseném významu. Ani toto tvrzení však není vždy zcela jednoznačné. (Bečka, 1992, s. 79)

Jednoznačně lze říci, že frazémy patří mezi fixní spojení, která obrazně popisují skutečnost a která nelze rozložit na jednotlivé složky, jelikož v takovém případě by

⁴ V citaci *Encyklopedického slovníku Češtiny* (2002) od autorů Petra Karlíka, Marka Nekuly a Jany Pleskalové bude v textu práce uveden autor hesla.

ztratila svůj původní obrazný význam. Mezi stěžejní vlastnosti frazému patří tedy obraznost, zřejmá ustálenost a jistá míra expresivnosti. „Všechny uvedené vlastnosti se nemusí vyskytovat vždy u všech frazémů, některá z nich může být potlačena nebo dokonce chybět.“ (Junková, 2010, s. 149) Ona ustálenost však není pouze vlastností frazémů, je tedy nutné rozlišovat frazémy a sdružená pojmenování či sousloví terminologická, která mezi frazeologické jednotky nepatří.

Platí skutečnost, že frazeologické spojení lze nahradit prostředkem, jenž Junková (2010) označuje jako primární. Jedná se o výraz, který nepovažujeme za obrazný. Ustálená spojení, frazémy, jsou pojmenování sekundární. Může se také jednat o prostředek jednoslovný. Jako příklad může posloužit frazém: *chodit spát se slepicemi*, který lze nahradit takto: *chodit spát brzy*.

Frazémy mohou díky své morfologické, lexikální či syntaktické stránce přinášet důkazy o tom, jak se u nás jazyk používal v průběhu historie, protože přetrvávají. Chloupek (1991) to odůvodňuje tím, že si to vynucuje stále se opakující situace. Autor také použije frazém v takové situaci, kdy, ať už je jeho důvod jakýkoliv, nechce užít pojmenování přímé.

Frazémy rozdělujeme na větné a nevětné. Mezi větné spojení řadíme mimo jiné pořekadla, přísloví, pranostiky, aforismy, citáty atd. Množství nevětných frazémů je obrovské a hranice mezi nimi a volným slovním spojením je mnohdy nepřilíživě dobře rozpoznatelná.

Čermák v rámci svého čtyřdílného SČFI rozděluje frazémy na větné, slovesné, neslovesné a přirovnání. Větné frazémy mají podobu hotové věty a to buď slovesné, například: *odřikáného chleba největší krajíc* nebo neslovesné: *důvěra za důvěru*. Popřípadě se může jednat o souvětí *není šprochu, aby na ně nebylo pravdy trochu*. Jako slovesné výrazy jsou označovány verbální frazémy nevětné povahy, například: *mít něčeho nazbyt* či *přimourřit oko*. Mezi neslovesné výrazy patří frazémy nominální a relační. Příkladem mohou být spojení: *lví podíl* nebo *třináctá komnata*. Příkladem ustálených přirovnání jsou výrazy *zvědavý jako opice* či *líný jako veš*

2.7 Obrazné prostředky

Obrazná pojmenování jsou důležitou vrstvou zejména funkčního stylu uměleckého a současně také publicistického. Mezi její základní obrazná pojmenování patří metafora, metonymie nebo též synekdocha a jejich volba je velmi ovlivněna osobností samotného

autora. „Účinnost těchto jazykových prostředků pak nezáleží jenom na jejich volbě, ale i na tom, jaké pozadí pro jejich uplatnění vytvoří ostatní text konkrétního díla.“ (Hubáček, 1987, s. 92)

2.7.1 Metafora

Metafora je chápána jako pojmenování jisté skutečnosti pomocí výrazu sekundárního, který označuje primárně jinou skutečnost, jež je jí nějak podobná. Onen společný znak těchto skutečností nemusí být podstatný. Důležitá je zejména jeho nápadnost a zřejmá viditelnost. Jedná se tedy o přenesení pojmenování na základě jakési vnější podobnosti pojmenovávaných jevů, vnějšího znaku denotátů. *Průruční mluvnice češtiny*⁵ uvádí u pojmu metafora, že „může být aktuální (vytvořená pro určitý aktuální kontext) a uzuální (ustálená), přechod mezi oběma typy však není ostrý“ (Hladká, 1995, s. 97).

Aktuální metafory jsou výsadou zejména uměleckých a současně také publicistických textů, a to zejména těch analytických. Jejich úkolem je prezentovat nové zobrazování reality a podtržení obraznosti. „V tomto typu metafor se nepřenáší pouze pojmenování, ale do jisté míry i celý jeho primární význam, který vytváří „pozadí“ (konotaci) významu metaforického.“ (Hladká, 1995, s. 98)

Uzuální metafory jsou taková přenesená pojmenování, která se již v jazyce a jeho systému trvale zakotvila. Hladká (1995) uvádí, že do této skupiny patří lexikální metafory (*hlavička* - v dopise) i metafory, které zastávají funkci expresivních synonym (*budka* - hlava). Metafory mohou stát na základě různých druhů podobnosti. Můžeme sledovat podobnost ve tvaru či struktuře, množství, funkce či například místa.

2.7.2 Metonymie

Metonymii chápeme jako přenesení pojmenování na skutečnost, která je s primární skutečností spjata nějakou vnitřní, věcnou souvislostí denotátů. Souvislost může být prostorová, časová, kvalitativní, funkční, příčinná či jiná. Vnitřní souvislost může být jakékoliv povahy. Může se jednat o souvislost s postavou a oblekem (*Červená Karkulka*) či mezi původcem a jeho dílem (*čtu Kunderu*).

⁵Autorkou kapitoly s názvem *Lexikografie*, která je součástí *Průruční mluvnice češtiny* z roku 1995, je Z. Hladká, která bude tedy v citacích z této kapitoly uváděna.

Rozdíl mezi metonymií a metaforou tkví také v tom, že metonymie pouze přesouvá původní význam přenášeného pojmenování do pozadí, ale vždy je tento význam zachován. Stejně jako metaforu dělíme také metonymii na aktuální a uzuální.

2.7.3 Synekdocha

Synekdocha je dle *Příruční mluvnice češtiny* (1995) zvláštním typem metonymie. Nejčastěji je pojmenování části užito pro označení celku. Také se jí říká *pars pro toto*. Jako příklad může sloužit: *otcovská střecha = rodinný dům, neděle = týden, ani noha tudy nešla = žádný člověk* či *ani jedno oko nezůstalo suché = všichni plakali*.

Opakem je totum pro parte, tedy pojmenování celku přenesené na část. Příkladem jsou výrazy: *celé město o tom mluví = obyvatelé města, obsloužil celou hospodu = všechny hosty* či *chléb se sýrem = krajíc chleba*. Jedná se o nejužívanější typ metonymie. Některé zdroje ji mohou stavět do stejné úrovně jako je metafora či metonymie.

2.8 Frazémy v publicistickém funkčním stylu

V publicistice může autor užít jen části frazému a zbytek upravit dle svého dalšího záměru a v jiných případech může být použit frazém bez dalších úprav. (Junková, 2010)

Kladnou vlastností frazémů, kterou při jejich inovaci autor předpokládá, je jejich povětšinou snadná zapamatovatelnost, a tudíž zřejmá tendence k jejich automatizaci. Při jejich použití tedy autor předpokládá čtenářovo bezproblémové pochopení. Jejich užití a zejména jejich aktualizace tedy slouží k oživení textu, ale nesmí způsobit jeho neporozumění.

Původ frazeologismů je velmi rozmanitý. Jejich jedna část má podle Chloupeka „původ v lidové frazeologii a do publicistiky psané i mluvené pronikají vlivem hovorových projevů“ (Chloupek, 1991, s. 209).

Junková dělí frazémy podle původu a stejně jako Chloupek u ní tvoří skupinu frazémy původu lidového, dále pak knižního, mezi které řadí frazémy biblické a antické, hovoří také o skupině pojmenování literárního původu a výrazech publicistických.

Frazémy v sobě obsahují prostředky, které se v současném užívání jazyka již běžně či vůbec neobjevují. Často se také setkáváme s archaismy a prvky monokolokabilními, to jsou v jazyce takové výrazy, které jinde než v tomto frazému nenalezneme. Zároveň

však dochází k utváření nových frazeologických prostředků. Jako specifická skupina bývá označována frazeologie, kterou bychom mohli označit za typicky publicistickou. Jedná se o frazeologická spojení, která byla v minulosti aktualizovaná a nyní jsou automatizující se. Převážně je vznik těchto výrazů spojený s prostředím publicistiky nebo politického či veřejného života. (Chloupek, 1991, s. 210)

Důležitým znakem frazémů lidového původu je podle Junkové (2010) to, že obsahují jakousi lidovou moudrost. Jejich důležitým pozitivem je také vtip, který obsahují a díky kterému jsou hojně používány. Patří sem mnohá přísloví, pořekadla, výrazy slangové, odkazy na historické události či osobnosti, přírodní jevy atd. Příklady: *jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá, brečet nad rozlitym mlékem, Svatá Lucie noci upije, dostat na budku* atd.

Další důležitou skupinkou jsou frazémy knižní, které sdružují podskupinu frazémů biblických, které jsou všeobecně méně používané a potýkají se svou archaičností. Typická je pro ně expresivita. Příklady: *v rouše beránčím, ježíšmarjá, došlo na lámání chleba*.

Druhou podskupinou, která patří mezi knižní frazémy, jsou pojmenování antického původu, u nichž odborníci sledují klesavou tendenci jejich použití. Jejich použití může sloužit jako příznak vyšší úrovně vyjadřování. Frazémy tohoto původu Junková rozděluje do několika dalších podskupin: „citáty a sentence v originálním latinském znění nebo v českém překladu, parafráze citátů a sentencí, výrazy odrážející dobové reálie (přenesení antického frazému do současnosti, často s významovým posunem), výrazy antické mytologie“ (Junková, 2010, s. 185).

Používání citátů je charakteristické pro určité profese, jako je lékař, právník či lingvista. Čtenář se v současných publicistických textech setká také s výrazy, které jako odraz jakýchsi dobových antických reálií nevnímá. Jako příklad nám může posloužit slovo *tragédie* či *komedie*.

Frazémy, které jsou literárního původu, jsou relativně četné. Autoři často čerpají z děl klasické literatury či pohádek. Důležitým předpokladem je to, že se jedná o díla důkladně známá široké veřejnosti.

Jako pojmenování, která jsou nejméně výrazná, Junková označuje již zmíněné frazémy publicistické. Jsou to výrazy, které bychom dříve označili jako aktualizované, ale postupně se automatizovaly. Důvodem je jejich používání ve veřejné či politické sféře. Příklady: *zatnout zuby, nejisté vody, šlapat vodu, mýt si nad něčím ruce*.

3. Praktická část

Tato část práce se zabývá analýzou padesáti pěti publicistických textů z deníku *Mladá fronta DNES* z rubriky *Názory*, které řadíme mezi texty analytické. Šest z nich bylo v tomto deníku otištěno v období 13. – 18. ledna 2014. Dalších čtyřicet devět pochází z období 2. – 28. února a 1. – 31. května 2015. Výběr období byl ovlivněn předpokládanou tematickou rozmanitostí.

Text 1 -Evropští bankéři míří na Vlka z Wall Street. U nás letí spíš Šmejdi

Prvním frazémem, s nímž se čtenář v textu setkává, je slovesné rčení: *Od severu po jih berou pokladny útokem*. V SČFI je hodnocen jako neutrální a kolokviální frazém. Obecně je toto spojení chápáno jako prudký, tvrdý a bezohledný atak či nárazové zaútočení, popřípadě soustředění se na něco (SČFI, 2009, s. 858).

V textu se setkáme také s frazémem neslovesným: *Ale těžko uvěřit, že kapitáni eura baží po režisérské bravuře Martina Scorseseho či hereckém ohňostroji Leonarda DiCapria v titulní roli*. V tomto případě se jedná aktualizaci frazému: *ohňostroj slov / slovní ohňostroj*. Toto spojení je používáno ve smyslu oslňujícího hereckého výkonu. Jedná se o frazém knižní, expresivní a částečně nepříznačový.

Jako aktualizovaný výraz lze označit spojení: *Vlk z Wall Street totiž uměl prodat nos mezi očima, Karlštejn nastojato, vzdušné zámky*. Obvyklé spojení je *zapřít nos mezi očima* „zatajit i jasné věci“, ale užívá se i rčení *prodat nos mezi očima*. Druhým ustáleným spojením, které se v tomto příkladu objevuje, jsou: *vzdušné zámky*, které lze zařadit mezi knižní frazémy, nejčastěji se však vyskytuje *stavět vzdušné zámky*. Toto spojení SČFI uvádí ve verzích: *vzdušné / větrné / zámky / hrady* a jedná se o označení neuskutečnitelné, vysněné představy či nereálných plánů a cílů. SČFI řadí tento frazém svou stylovou příslušností mezi spojení knižní. V textu je tedy užit nenáležitě, došlo k významovému posunu.

Další spojení: *Pravda, že prvním stále splácí odškodné a ty druhé hodil při vyšetřování přes palubu, ale dokud mu věřili, šli za ním bezvýhradně* je frazémem hanlivě expresivním, který patří k prostředkům běžně mluveného jazyka, současně též mezi prostředky obecné češtiny. Frazém: *hodit / házet někoho / něco přes palubu* (SČFI, 2009, s. 528) vyjadřuje zradu, zbavení se něčeho či někoho.

Posledním analyzovaným výrazem v tomto textu je: *Šmejdi všeho druhu naproti tomu vnucují stejný či horší brak způsobem, jenž budí pochyby, zda kvůli trojce*

z chování vůbec vychodili základní školu, místo výmluvnosti používají vydírání a místo kouzla osobnosti strach. Tento výraz řadíme do skupiny knižních frazémů a chápeme ho jako označení pro soubor jistých pro okolí přitažlivých vlastností jedince.

Text 2 - Rusnokův reparát a labutí píseň našich sympatií k Izraeli

Tento text obsahuje již ve svém titulku frazém: *Rusnokův reparát a labutí píseň našich sympatií k Izraeli*, se kterým se v průběhu článku setkáváme ještě jednou v posledním odstavci: *Určitě je Rusnokova cesta „za Šaronem“ tak trochu labutí písni náklonnosti českých politiků k Izraeli.* Toto spojení patří podle SČFI mezi frazémy knižní. Chápeme jej jako označení pro poslední dílo jedince před jeho smrtí či odchodem z nějaké významné, například pracovní pozice.

Další spojení v tomto textu lze označit spíše za metaforu a nadsázku: *A nepokrytě obdivuje Stát Izrael, malou ohroženou demokracii uprostřed moře nepřátel.* Autor se snaží poukázat na velké množství nepřátel, které v tomto případě obklopuje Izrael. Zařazení tohoto spojení podle členění B. Junkové je relativně problematické. Na tento výraz lze nahlížet jako na metaforu či ho lze charakterizovat jako ustálený, v publicistice automatizovaný, a tudíž se jedná o frazém publicistický. Je to tedy automatizující se hyperbolické označení množství stojící na obrazném základě. V Čermákově slovníku (2009) se objevuje frazeologické spojení: *lidské moře*, je tedy možné považovat námi analyzované spojení za jeho aktualizaci, jež se automatizuje či se postupem doby zautomatizovala do ustálené podoby. Vymezení tohoto příkladu je tedy velmi nejednoznačné.

V textu se také objevuje spojení: *Má v silné oblibě státníky buldozerového typu, jakými byl Šaron nebo baronka Thatcherová.* Toto pojmenování lze chápat jako autorovu snahu o oživení textu pomocí metaforického hodnotícího adjektiva. Jedná se zde o obrazné pojmenování, které nelze označit za ustálené.

Autor v textu použil také aktualizovanou formu větného frazému: *V diplomacii člověk nikdy neví*, který SČFI uvádí jako: *Člověk (s ním) nikdy neví* (SČFI, 2009, s. 176). Tento frazém je používán ve významu údivu nad skutečností neztotožňující se s názorem jedince, který jej komentuje.

Text 3 - Není podstatné, co Čáslavská udělala, ale kolikátá je

V tomto textu se čtenář setkává s metonymií: *S ohledem na to, kolik jiných slavných jmen v poslední době odmítlo dorazit na jinak celkem příjemné hradní akce...*

Výraz: *Díky bohu, že ho může dát najevo* lze jednoznačně označit jako ustálené spojení, ale jeho obraznost je spíše nejednoznačná. I přes tuto skutečnost jej SČFI obsahuje. Spojení je užíváno jako reakce na vyřešení a šťastný konec nějaké krize, nebezpečí, záchranné akce, a to i přesto, že byl předem očekáván její negativní výsledek.

V textu se dále objevují výrazy: *Jiní lidé naopak nespojují důstojnost Hradu coby úřadu s momentálním hradním pánem, majestát je jim nad jeho vrtochy, stejně jako někomu olympiáda v Soči nad vztahem současného ruského pána k homosexuální menšině*. Výraz *hrad* je zde užit jako metonymie. V tomto případě došlo k označení orgánu moci místem, kde sídlí. Spojení *hradním pánem* je užito metaforicky jako pojmenování s expresivním, mírně ironickým nádechem pro prezidenta republiky a nejbližše toto spojení inklinuje k frazémům knižním, konkrétněji literárního původu, ale zde se objevuje problém s jeho ustáleností v mluveném či psaném komunikátu. Tento výraz není možné analyzovat s naprostou přesností. SČFI toto spojení neuvádí. Řadíme ho tedy mezi výrazy metaforické. Autor textu toto spojení užil ještě jednou, a to pro pojmenování ruského prezidenta.

Dalším zkoumaným výrazem je spřežka: *Dokud toto smí bez následné msty, je společnost jakžtakž zdravá*. Tento výraz je uváděn v Čermákově slovníku, v díle *Výrazy neslovesné* (2009) v podobě dvou slov: *jakž takž* (SČFI, 2009, s. 124). Je vysvětlován jako pojmenování označující jakousi skutečnost, která není zcela vyhovující a uspokojivá, ale jistým způsobem přijatelná. V případě námi analyzovaného textu se tedy jedná o spřežku, která je hojně používaná, ale nelze ji považovat za frazém.

Jediným větným frazémem v textu, jenž je zároveň původu lidového, je: *Jestliže dokáže prezident republiky pominout skutečnost, že s ním netáhnou za jeden provaz, a rozhodne se mou práci ocenit, je to od něho gesto, které nedokážu odmítnout – brání mi v tom dobré vychování*. Tento výraz je využíván pro vyjádření názorové neshody konkrétních jedinců. V SČFI nalezneme variantu: *Každej / každý táhne za jinej / jiný provaz* (SČFI, 2009, s. 729).

Text 4 - Na plné náhradě vkladů vydělávají úrokoví turisté

Hned v titulku a poté ještě jednou na samém konci textu nalezneme obrazné pojmenování: *Na plné náhradě vkladů vydělávají úrokoví turisté a Přesto – nenadešel čas upravit podmínky pojištění, a to pro všechny, aby si úrokoví turisté za riziko připlatili?* Metaforické spojení *úrokoví turisté* je okazionální.

Další spojení je knižní: *IPB je učebnicovým příkladem – daňové poplatníky stála její záchrana dvě stě miliard, vkladatele vůbec nic*, který je užíván ve smyslu ukázky obecně známé pravdy a v SČFI je uváděn v díle pojednávajícím o neslovesných výrazech, kde není uvedena jeho stylová příslušnost. Dle charakteristiky B. Junkové v publikaci (2010) jej řadíme mezi frazémy publicistické.

V textu se objevuje i metafora: *Záložna padla včas, ve fondu jsou peníze ještě na dvě období leklé ryby* užitá autorem pro pojmenování finančních institucí nefungujících správně.

Text 5 – Politici postřehli babyboom. Vědí, že už je na základkách?

V tomto analyzovaném textu byla nejnižší frekvence obrazných a frazeologických výrazů.

Autorka použila frazém: *A to dokonce kvůli tomu nebude muset hnout prstem*. Tento výraz se objevuje také v SČFI, kde je vysvětlován jako bezcitné jednání vůči prosbě, problému či těžké situaci jiné osoby.

Další spojení: *Na neřešení problémů, které hrozí, a naopak na řešení těch, jež už problémem být přestávají, mají zřejmě politici zvláštní talent* je slovesný frazém.

Text 6 - Vážně je to tak. Miloš Zeman pomohl Bohuslavu Sobotkovi

V tomto textu je frekventovanost frazému vyšší než v textech předchozích. S prvním frazeologickým prostředkem, se kterým se čtenář v textu setká, je: *Bohuslav Sobotka má konečně premiérské frčky*. SČFI obsahuje spojení: *mít frčku* či *dostat frčku* a vysvětluje ji jako mít určitou hodnost či být povýšen za jisté zásluhy. V textu se tedy jedná o autorovu aktualizaci tohoto frazému.

Dalším publicistickým frazémem (podle charakteristiky Junkové) je v textu neslovesné spojení: *Ale to je jen jeden úhel pohledu*. Toto spojení prošlo procesem automatizace a v současnosti již nebudí dojem původně aktualizovaného výrazu. Nicméně v SČFI uveden není, a tak ho mezi frazémy neřadíme.

Dále autor textu užil metonymii: *Ačkoliv se to nezdá, a i když to hlava státu v úmyslu jistě neměla*. Spojení je obecně chápáno jako označující osobu vykonávající nejvyšší funkci ve státě. Může se jednat o prezidenta, krále a podobně. Pojmenování řadíme dle stylové příslušnosti mezi výrazy knižní.

Mezi frazémy patří také spojení: *Zatlačen do kouta vsadil na tvrdost a aspoň dočasně odzbrojil haškovskou opozici* užívané pro pojmenování situace, kdy je jedinec

někým k něčemu donucen či dohnán. Tento frazém řadíme mezi výrazy kolokviální, tedy patřící k prostředkům, které náleží k běžně mluvenému jazyku.

Do skupiny frazémů neslovesných patří také spojení, jež se v textu objevuje dvakrát a jež autor užil v jeho aktualizované podobě: *Dodržování pravidel hry je pro tu část veřejnosti, která žádnou z koaličních stran nevolila, tisíckrát důležitější než aktuální situace: zda se míč zrovna kutálí na levé či na pravé púlce hřiště* a *Podstatnější jsou pravidla hry*. Jeho význam může být chápán jako normální či běžné okolnosti, při nichž se cosi děje. Jedná se o výraz, jehož stylová příslušnost je složitější. V SČFI, kde je uveden pod heslem: *podle všech pravidel (hry)* (SČFI, 2009, s. 273), je označen zkratkou pro stylově nepřiznakové výrazy, které zároveň patří k prostředkům běžně mluveného jazyka, tedy k hovorové i obecné češtině.

V textu jsou také dvě metonymie: *Samozřejmě, my v podhradí nevíme, co se mezi oběma pány během setkávání v hradních komnatách odehrává*, jedná se o přenesení pojmenování na základě vnitřní souvislosti. Autor využil všeobecně známého faktu, že sídlem českého prezidenta je Pražský hrad. Spojení: *my v podhradí* autor užil pro označení občanů České republiky. Druhým zvoleným výrazem *setkávání v hradních komnatách* autor pojmenovává schůzky prezidenta s dalšími osobami.

Spojení *Kdo ví, možná musel Sobotka klečet na hrachu a stokrát opakovat*. První uvedený výraz je v SČFI, pouze jako spřežka, která je součástí frazému: *Kdoví jestli!* (SČFI, 2009, s. 369) Mezi frazémy jej tudíž neřadíme. Spojení *klečet na hrachu* lze označit za ustálené spojení na obrazném základě, avšak neobsahuje žádný díl SČFI je neobsahuje.

V textu *Ale aspoň něco Sobotka získal: ví, co od sebe může očekávat, na co v nelehkém politickém soužití se Zemanem má i nemá*. Jedná se o aktualizaci frazému: *mít na to* (SČFI, 2009, s. 385), značícím schopnost člověka zvládnout nějakou funkci, náročný úkol či úlohu, být dostatečně schopný. Obvykle se tento frazém užívá při hodnotícím soudu druhé osoby.

Text 7 - O právech Češky Nash a Američanky Williamsové

V úvodu textu se čtenář setkává s několika metonymiemi stejného typu: *Kateřina Nash si přála zlato, ale na světovém šampionátu v cyklokrosu došla o víkend v Táboře pátá. To zlato má nakonec Pauline Ferrandová-Prevotová, stříbro Sanne Cantová a bronz Mariane Vosová*. Autor ve všech případech užívá pro pojmenování umístění sportovce druh kovu, z něhož je vyrobena příslušná medaile.

V analyzovaném textu se čtenář setká také s frazeologickým spojením, jež je záparem aktualizováno do podoby: *Vím, že jsem neobjevil Ameriku, že spory o přidávání onoho – ová (či – á) zahraničním ženám se vedou roky*. SČFI ve třetím svazku *Výrazy slovesné* z roku 2009 uvádí, že neaktualizovaná podoba tohoto ustáleného slovního spojení je *objevit/objevovat Ameriku* (SČFI, 2009, s. 27). Spojení je užíváno v hovorové i obecné češtině, často ironicky. Frazeologické spojení: *Že nepřechýlené ženské příjmení dokáže „nadělat paseku“, vím – ač muž – z vlastní zkušenosti*. V SČFI (2009) lze nalézt společně s výrazem: *udělat / způsobit / nadělat boží dopuštění* (SČFI, 2009, s. 535). Užívá se ve významu způsobení velkého nepořádku, zmatku či zkázy či velké škody.

Další spojení v tomto textu užívané jako prostředek běžně mluveného jazyka, které řadíme do skupiny stylově nepříznakových frazémů, je: *Jednak kvůli tradici, jednat proto, že až taková poptávka po zrušení přechylování ve skutečnosti není, o čemž se přesvědčila skupina senátorů, jejichž „antipřechylovací“ zákon byl před dvěma lety horní komorou smeten ze stolu*. Patří mezi slovesná rčení a nese význam bagatelizace či krátkozraké ignorace jisté skutečnosti nebo problému.

Neslovesné spojení je užito v textu: *Po většinu z něj byla jezdčyně pro komentátora raději Kateřina či Katka, a chtěl-li její příjmení použít v jiném než prvním pádu, tak k němu jako pomocnou berličku přidal křestní jméno, které dostalo tu správnou koncovku, které se ve SČFI neobjevuje*. Chápeme je jako přenesené pojmenování na základě vnější podobnosti, metaforu.

Text 8 - Co může ministr kultury: zajít si na super muzikál

V úvodu tohoto textu čtenář nalezne spojení: *Na rozdíl od premiéra Bohuslava Sobotky a jeho klíčových mužů, kteří dvanáct měsíců své vlády náležitě zhodnotili a vychválili*. V SČFI není uvedeno. Obraznost tohoto výrazu je zřejmá, ale nelze je označit jako ustálené pojmenování. Jedná se tedy o metaforu.

Frazeologických spojení s podstatným jménem *tempo* je celá řada: *dostat tempo, pohybovat se / jít hlemýždím tempem, nasadit tempo* či *určovat tempo* a *snížit tempo*. V analyzovaném textu byla použita aktualizovaná podoba: *Nic mi do toho není, jen si říkám, že by nebylo od věci lehce zvolnit tempo a zjemnit slova*. Toto spojení je užíváno ve smyslu zpomalit. Spojení *zjemnit slova* lze chápat jako metaforu.

Aktualizaci ustáleného spojení: *jít/ plout proti proudu* nebo *plavat / plout/ jet proti proudu / vodě*, přičemž obě tato spojení patří do běžné mluvy a jsou stylově

nepříznaková a je jich užíváno ve smyslu vzdorovat většinovému názoru či mínění skupiny, která je u moci, nalezneme ve spojení: *Osobně si myslím, že kritikové volili čistě účelově proti hlavnímu proudu než nejvyšší kvalitu a že premiérové představení MammaMia bylo k nepřečkání, ale to je věc názoru.*

Text 9 - Noviny bývaly drahé jako kráva. Doopravdy

Již v nadpisu článku nalezneme čtenář přirovnání: *Noviny bývaly drahé jako kráva*, které se v Čermákové SČFI v prvním díle s názvem *Přirovnání* z roku 2009 objevuje v několika obměnách s různými významy. Nalezneme zde výrazy: *brečet jako (stará) kráva, (být) líný / rozvalený / ležet / válet se jako kráva, řvát jako kráva, je to (velké) jako kráva* (SČFI, 2009) atd. V kontextu celého analyzovaného textu se čtenář dozvídá, že autor toto spojení použil pro ilustraci finanční náročnosti, s níž byl nákup tehdejších novin, které stály stejně jako toto hospodářské zvíře, spojen. Spojení tedy v tomto kontextu pozbývá své obraznosti a stává se primárním pojmenováním, což lze chápat jako autorův záměr. Přirovnání patří do skupiny expresivních výrazů.

V textu dále čtenář nalezneme metaforické spojení: *Noviny pana Rosenmüllera byly prvním kvítkem na louce česky psaných tištěných médií*, jež by bylo možné nahradit také ekvivalentním neslovesným frazémem: *první vlaštovka* (SČFI, 2009, s. 386) či slovesným frazémem: *být první vlaštovkou něčeho* (SČFI, 2009, s. 884). Toto frazeologické spojení je užíváno jako prostředek spisovného jazyka pro označení člověka, zvířete či věci jako možná na dlouhou dobu ojedinělého reprezentanta či předzvěst budoucího výskytu nebo jevu. V tomto případě se jedná o metaforu.

Za taženou metaforu pokládáme také spojení: *Tržní ekonomika dodala na mediální louku mnoho vláhy a živin, roku 2009 čítal seznam novin a časopisů 5 481 položek*. Jedná se o přenesení pojmenování na základě vnější podobnosti.

Dalším frazémem v textu uvedeným v SČFI, je spojení: *Papír je ale papír a listování novinami má své kouzlo*.

Text 10 - Tobě třetinu sádry, tobě třetinu školy

Metaforický výraz hojně se objevující v médiích ve spojitosti s oblastí politiky, zdravotnictví a financí čteme v textu 10: *Odborářský elegán Josef Středula si naběhl: prý živnostníci platí do zdravotní pokladny třetinu toho, co zaměstnanci, měli by tudíž dostávat jen třetinu sádry, třetinu srdeční chlopně*. V současné době je toto spojení

v médiích frekventované a lze u něj pozorovat proces automatizace. Jedná se o pojmenování části státního rozpočtu, která přísluší zdravotnictví.

Spojení: *Hned to schyťal,...* jež je uvedeno v SČFI pod heslem: *schyťat to od někoho* (SČFI, 2009, s. 719), s odkazem na spojení s tímž významem: *slíznout si to* či *vypít si to* se užívá ve smyslu dostat trest či být pokárán. Jedná se o výraz kolokviální a nepříznakový.

Význam rychlého sebrání peněz či dokonce jejich podvodného zabránění pro svůj užitek nese frazém: *Společnost vybrané peníze shrábne na hromádku, přerozdělí pojišťovněm a padouch i hrdina, chudák i boháč, žena i muž, neřestník i asketa mají právo dostat stejně.* Tento výraz lze považovat za aktualizaci a spojení slovesného výrazu: *shrábnout peníze* s neslovesným obratem: *hezka hromádka (peněz)*, který je užíván pro označení relativně velkého množství získaných či vydaných peněžních prostředků.

Dalším zde užitým frazémem je spojení: *Pět miliard navíc byly přece pěkné peníze,* jímž autor uznale označuje větší finanční sumu. Toto spojení slov uvádí SČFI v díle *Výrazy neslovesné* (2009). Jedná se expresivní frazém, který je užíván v běžně mluveném jazyce.

Aktualizací slovesného frazému je: *Souhlasily by zrovna odbory se „spravedlivými“ pojistkami, které by se šily člověku přímo na míru, na chování každého z nás?* Slovesné rčení *ušít někomu něco na míru* vycházející původně z práce krejčího, jenž šije šaty zákazníkovi přímo podle jeho postavy a požadavků, tedy na míru je užito v přeneseném významu. Jedná se o individuální a přesné přizpůsobení úkolu, práce či role.

Text 11 – Šance na lepší budoucnost severu, bez těžby

Ustálené spojení z textu: *Snad jen to, že dostane déle šanci lom Bílina, vypadá ještě jako představitelná varianta,* je uvedeno v SČFI.

Slovesné rčení v textu *Bez ohledu na to, zda se teď podaří limity ubránit, což bych lidem z Horního Jiřetína ze srdce nepřál,* je aktualizací frazému: *ze srdce / z (té) duše někomu něco přát* (SČFI, 2009, s. 758), jehož je užíváno pro vyjádření upřímného přání úspěchu či štěstí jinému člověku.

Text 12 - Politika podle automatického korektora

V textu autor užil spojení: *Starší lidé, kteří mají radost z toho, že si na jejich osudem zkoušené předky někdo vzpomněl...*, které lze považovat za obměnu frazému: *těžce*

zkoušený (SČFI, 2009, s. 412), jenž je v SČFI uveden a pojednává o prožívání obtížného období v materiální, ekonomické či zdravotní oblasti života.

V textu se setkáme také s metaforou: *U německého hnutí Pegida jde očividně taky trochu za kulisy.*

Dvě spojení se slovesy: *Ti píší taky pravidelně, taky jsou občas v ráži, jen u nich zároveň platí, že v naprosté většině případů jim, bohužel musíte dát za pravdu*, jež se objevují v textu, značí jednak: být energický, odvážný i v dobré náladě jednak je užíváno jako potvrzení výroku jiného člověka a jeho označení za pravdivý či příklonění se k názoru někoho. První frazém: *být v ráži* je kolokviální, *Slovník spisovného jazyka českého* (1989) uvádí, že slovo *ráž* pochází z fr. a tam se dostalo z lat.; obecně značí bojovnou náladu, nával vzrušení, chuť do něčeho, odvalu. Druhý: *dát za pravdu* je stylově neutrální.

Dalším ustáleným spojením je již výše uvedený výraz: *U řady slov vám totiž nabídne možnost, kterou když při troše nepozornosti schválíte, tak si v textu naděláte pěknou paseku*. Jedná se tedy o frazém, jenž chápán ve významu udělat chaos či nepořádek.

Frazém z věty: *Až k vám do kraje přijede ministr Bobeš, budete aspoň vědět, odkud vítr vane* – je možné nalézt v Čermákově slovníku (2009) v 3. díle s názvem *Výrazy slovesné* (2009): *vědět odkud vítr fouká / vane / věje* (SČFI, 2009, s. 881). Použitím tohoto spojení autor vyjadřuje uvědomění si a poznání dosud neznámé příčiny určité skutečnosti. Jedná se o kolokviální frazém.

Spojení: *Záchrannou brzdou v novinách je automatický korektor* je autorem použito jako výraz metaforický. SČFI toto spojení neuvádí.

Spojení: *Na domácí scéně je ostatně „veselo“ pravidelně* SČFI neuvádí. Jedná se o metaforu, která označuje domácí prostředí. Autor textu užil také metaforické spojení, které pojmenovává jiné prostředí: *A nakonec to tak i dopadlo, plaz kanára skutečně do rokle přeneseně stáhl a kanár Kajnar se z politické scény poroučel...*

Text 13 - Česko je dobyto, hlásí biatlon. Ale tím to nekončí

Čtenář se v tomto textu setkává se spojením: *Sport, v němž Češi kráčeji od úspěchu k úspěchu*, které není uvedeno ve SČFI, ale jeho užití je v publicistickém stylu obvyklé. Autor jím označuje úspěšné období českých sportovců.

V následující citaci z analyzovaného textu: *Sympatická zmatkařka Soukalová, nemocemi zkoušená Vítková, kluk z lidu Moravec, kterého olympijská sláva vůbec*

nezměnila, či hláškař Šlesingr, milovník adrenalinových radovánek jsou dva případy obrazných pojmenování. Spojení: *nemocemi zkoušená*, které autor v textu použil lze považovat za aktualizaci frazému: *těžce zkoušený* (SČFI, 2009, s. 412). Spojení *kluk z lidu* lze označit za aktualizaci frazému: *člověk z lidu* (SČFI, 2009, s. 58), který patří mezi výrazy v mluveném i psaném jazyce neutrální a kterým je označován jedinec, jehož původ vychází z lidových vrstev a jehož přístup k lidem lze považovat za přirozený a nenucený.

V analyzovaném textu se setkáme také s frazémem: *Za tři roky pronikl Čechům pod kůži*, který lze použít také ve formě *dostat se někomu pod kůži*. SČFI u tohoto ustáleného spojení uvádí odkaz na spojení: *dostat se někomu na kobytku*, tj. „najít konečně slabinu, chybu někoho apod. a tak i způsob, jak ho zasáhnout, postihnout; proniknout obranu někoho a nalézt možnost zaútočit“ (SČFI, 2009, s, 286).

Neslovesný frazém: *hubená léta* užívaný pro období nedostatku, či hovoří-li autor o neúspěšné době, je autorem textu použit v aktualizaci: *A také v tom přibývajícím potěru s puškami na zádech tkví příslib, že i po případných hubenějších létech přijdou zase ta tučná*. Současně je zde tento výraz stavěn do opozita k *tučným létům*. Toto spojení řadíme podle Čermáka ke kolokviálním výrazům, které jsou současně expresivní, a to nepříznivě. Pocházejí z bible, kde se ve vyprávění o Josefovi a jeho bratřích připomínají *léta hubená a tučná*.

Text 14 – Jak Slováci zabili bobra a ztrapnili tradiční rodinu

Autor v textu užil spojení: *Nikdo je však nebere vážně, místo toho se všichni soustředí na jejich masky, tedy na formu vyjádření naprosto neodpovídající obsahu jejich slov*. V SČFI je uveden slovesný frazém: *brát něco / někoho (smrtelně) vážně* (SČFI, 2009, s. 57). Užívá se ve významu velkého respektu a úcty k jiné osobě, absolutní důvěry v něco či někoho, nebo je toto spojení možné chápat jako postoj k události, výroku či jiné osobě a jeho chování. Námi analyzované spojení je užito s dvojitým zápořem: *nikdo je nebere vážně*.

Čtenář se v textu setká také s metonymií: *Slovenské referendum chtělo orazítkovat dávné a osvědčené pravdy, jeho základ však byl postaven na lži – nešlo v něm o žádné hlasování, ale o kampaň jedněch proti druhým*. Spojení *referendum chtělo orazítkovat* lze chápat jako metonymické. Sloveso *orazítkovat* je zde užito namísto primárního výrazu *stvrdit* či *potvrdit*. V této části textu se objevuje také metafora: *byl postaven na lži*. Toto spojení SČFI v žádném ze svých dílů neuvádí.

Text 15 --Doba internetová aneb profese, které zaniknou

V textu se objevuje frazém: *Takže i jejich předpověď, které profese v příštích pár letech zaniknou, musíme nejprve podrobit evropské recenzi, abychom ji mohli brát trochu vážně...* Analýza tohoto spojení byla uvedena již výše v této práci. V tomto konkrétním případě se jedná o aktualizaci frazému: *brát něco / někoho (smrtelně) vážně* (SČFI, 2009, s. 57)., který je zde užit jako vyjádření postoje k události, výroku. Námi analyzované spojení je upřesněno příslovcem: *trochu*.

V tomto analyzovaném textu čtenář nalezne souvětí obsahující dvě obrazná spojení: *Jsou před Evropou v mnoha věcech o míle napřed, ale dívají se na svět jinak.* První uvedené spojení *jsou o míle napřed* SČFI uvádí v obměněné podobě: *být na míle / míli daleko / vzdálený* (SČFI, 2009, s. 178). Užívá se ve dvou významech, a to pro ilustraci velké místní vzdálenosti anebo pro zdůraznění výrazné odlišnosti. Druhé z užitých spojení *dívají se na svět jinak* je v SČFI uvedeno takto: *dívat se na to / něco jinak* (SČFI, 2009, s. 128) ve smyslu odlišného posuzování situace či nesouhlasu s ní a protichůdného názoru na ni. I s těmito mírnými obměnami lze obě spojení ve zkoumaném textu pokládat za frazémy.

Jediný větný výraz, který se v tomto analyzovaném textu objevuje, je: *Ani náhodou!*, který řadíme mezi frazémy a který je užíván k vyjádření nesouhlasu a nespokojenosti s neočekávanou a nepříjemnou či nenadálou skutečností.

Spojení *Něco zanikne, ale jiný bysnyš se vynoří nad hladinu* je užito metaforicky a v SČFI je nenalezneme. Je zde však uveden frazém: *udržet se nad hladinou* (SČFI, 2009, s. 181).

Sloveso užitá v textu *Američané předpokládají, že nástup internetu odskáčou i další profese, které se neobejdou bez papíru (anebo papír bez nich)*, je metafora. V SČFI se spojení: *odskákat si to* (SČFI, 2009, s. 490) váže k jedinci něčím zasaženého, zničeného či zabitého. V jiném významu označuje člověka potrestaného za nějaký přečin či provinění. Jedná se o kolokviální frazém, jehož expresivita vyjadřuje důraz.

Na výraz ve větě: *Až dosud měla agenta každá hokejová hvězda* lze nahlížet dvojím způsobem. Lze jej pokládat za metaforu, ale současně je možné ho chápat jako frazém, u něhož byl již dokončen proces automatizace, a je ustálený, ale v SČFI není uveden. Nalezneme zde však spojení: *filmová hvězda* (SČFI, 2009, s. 113). Jedná se o výraz stylově nepříznačový, který částečně přesahuje k prostředkům publicistickým. V našem případě se tedy jedná o zástupce jiného oboru, který je však taktéž idolem diváků.

Text 16 – Miláčku, jdeme od sebe. Zaskočí pantáta stát

Frazeologické spojení: *Také víme, že manželství na rozdíl od rozvodu prospívá duši i tělu* je v SČFI uvedeno v obměněné podobě s předložkou: *na*, a to *prospívat na těle i na duši* (SČFI, 2009, s. 818). Frazém je obecně užíván pro vyjádření všestranného posílení fyzického či psychického stavu jedince.

Výraz: *Mimo manželství se rodí už polovina dětí, i když ne všechny jsou bez otce, rodiče žijí spolu, jen tak bez papíru* lze chápat jako aktualizaci frazému: *mít na to / na něco papír* (SČFI, 2009, s. 532), který je užíván ve smyslu písemného či konkrétněji úředního ověření sloužícího jako argument proti nedůvěřivosti druhého. V tomto případě je papírem chápán oddací list, který je úředním dokladem o uzavření sňatku. Jinými frazeologickými spojeními, která mohou být užita jako ekvivalenty ve stejném smyslu, mohou být: *žít s někým na hromádce, na psí knížku, na divoko*, které jsou užívány ve významu společného žití v jedné domácnosti bez sňatku.

Spojení řazené mezi frazémy: *Je pravda, že od chvíle, kdy sociální stát začal lidem krýt záda, kdy zaskakuje za širší rodinu při pomoci v nouzi, rodiny se začaly drolit*. Spojení: *krýt záda* je používáno ve smyslu: „postupovat, bojovat obezřetně, takticky a zabezpečit se proti (překvapivému) útoku, napadení, zezadu, popř. pozdější kritice, konkurenci apod. z nečekané strany“ (SČFI, s. 930, 2009). V tomto souvětí jsou ještě metaforické výrazy slovesné: (stát) *zaskakuje*, (rodiny) *se začaly drolit*.

Spojení: *Zrušit rodinu je snazší než v hluboké minulosti – miláčku, jdeme od sebe, na ústa nepadneme, je tu pantáta stát, i ty alimenty za nehodné rodiče by chtěl platit!* můžeme považovat za aktualizaci expresivního slovesného rčení: *padat na hubu*, který se užívá v situaci dlouhotrvající fyzické nebo psychické námahy či vyčerpání, nebo také při jedincově velkém nekontrolovatelném divení se nějaké pro něj neuvěřitelné skutečnosti.

V tomto textu se čtenář setká s aluzí na metaforický název románu Milana Kundery *Nesnesitelná lehkost žití*: *Nesnesitelná lehkost rozvádění však státu logicky vadí, a to i ekonomicky*. V následující části analyzovaného textu nalezneme dvě spojení: *Jeho sociální kapsu to stojí nemalé peníze*, kde je užita metonymie s metaforickým adjektivem *sociální kapsa* a současně také spojení: (stojí to) *nemalé peníze*, které je možné považovat za litotes, užitý ke zmírnění skutečnosti tím, že neguje spojení: *velké peníze* (SČFI, 2009, s. 243). V textu se také objevuje aktualizace větného frazému: *Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše* (SČFI, 2009, s. 976). Autor zkoumaného textu použil pouze druhou část tohoto ustáleného spojení: *Jenže má smysl rozdělovat holuba*

na střeše, když je docela možné... Původní větný frazém nese podle čtvrtého dílu SČFI význam: „je lepší zvolit sice menší, ale jistý zisk než zisk větší, avšak velmi nejistý či spojený s riziky“ (SČFI, 2009, s. 976).

V textu se objevuje také metafora: *...že jednou budeme dostávat všichni stejně nízký důchod kvůli díře v penzijní pokladně?* Jedná se o přenesené pojmenování na základě vnější podobnosti.

Text 17 - Být úspěšný politik není jako zdolat Everest

Tento text obsahuje již ve svém titulku přirovnání: *Být úspěšný politik není jako zdolat Everest.* V současné době je nelze označit za ustálené, a tudíž se jedná o výraz metaforický.

Dále je v textu užito obrazné ustálené pojmenování, které je v SČFI (2009) je obsaženo a které se v tomto textu objevuje dvakrát: *Odpovídal na otázku, kterou ještě dostane mnohokrát, zda už ví, jestli bude ještě jednou kandidovat v přímé volbě hlavy státu a Hlava státu má společnost spojovat, nikoliv rozdělovat.* V tomto konkrétním případě se jedná o prezidenta České republiky, *hlava státu* je metonymie užitá na základě věcné souvislosti. V SČFI je uvedeno spojení: *hlava státu* (SČFI, 2009, s. 95). Větný ekvivalent: *Ale žerty stranou* je větným frazémem, který řadíme mezi ustálená spojení, jejichž výskyt není zcela obvyklý pro hovorovou ani obecně českou mluvu a často se s ním nesečkáváme ani v psaných spisovných textech. Tento výraz může typicky užít jedinec, který je v rozhodujícím postavení vůči jinému člověku a reaguje tímto frazémem na jeho na nemístné vtipkování či na jeho zlehčování dané situace.

Text 18 - O motorestu, kde jsme se nikdy neměli sejít

V tomto textu se objevuje ustálené obrazné spojení: *Co může vojáka před odjezdem na frontu potěšit víc než možnost uhasit žízeň.* V SČFI je uveden neslovesný frazém: *neuhasitelná žízeň* (SČFI, 2009, s. 427). U tohoto spojení je stylová příslušnost poměrně složitá, protože je to frazém stylově bezpříznakový, ale z hlediska specifikovatelné expresivity se jedná o výraz intenzifikační.

Další obrazné pojmenování: *Vzpomněl jsem si na něj i teď, kdy hlavy Německa, Francie, Ukrajiny a Ruska dojednaly v Minsku příměří, o kterém stejně všichni pochybují, že vydrží* je užito pro označení nejvyšších představitelů uvedených zemí. Jedná se o aktualizaci frazému: *hlava státu* (SČFI, 2009, s. 95), ke které došlo tak,

že autor v textu použil pouze část tohoto ustáleného spojení. Tento frazém řadíme dle stylové příslušnosti mezi výrazy knižní.

Ustálené spojení *V každém případě se při cestě přes onu nejmenovanou obec aspoň podívám, co tam vlastně točí* chápeme ve významu: za všech eventualit či okolností. Tento frazém je stylově bezpříznakový.

Text 19 - O medaili, která by vydala na román

V tomto textu se objevuje celá řada obrazných pojmenování a spojení.

Spojení *vydat na román* v titulku textu je obvyklé, avšak nepříznakové

Za lexikální metaforu lze považovat slovo *klíč*: *To byl klíč*, autor užil jako obrazné pojmenování pro nově objevený způsob či metodu.

Následující souvětí obsahuje výrazné obrazné pojmenování: *Jindy k ní vede komplikovaná pouť vyžadující osamostatnění se a více dospělosti, tak jako v případě jiné české slečny na dlouhých nožích Karolíny Erbanové*. Přístavek *slečna na dlouhých nožích* je metaforické vyjádření, že se jedná o rychlobruslačku. Dalším spojením stojícím na obrazném základě je: *Mediální válka*. Tímto metaforickým výrazem pojmenoval autor rozepru a spory v prostředí tištěných či televizních médií.

Spojení: *Bleskový úder těžké nemoci, nález nezhoubného nádoru*, které se v žádném díle z SČFI neobjevuje, je přeneseno z oblasti vojenské a označuje překvapivý a nečekaně rychlý útok.

Metonymií autor použil v případě: *Přesto se vzápětí staly dvě události, bez nichž by se její sobotní bronz nezrodil*. Bylo zde užito pojmenování kovu pro celek, medaili pro třetího sportovce v pořadí.

Další obrazné pojmenování, které je postaveno na vnější podobnosti, je metafora: *Pokud skutečně skončí, tak na vrcholu*.

Text 20 - Proč láká Padesát odstínů šedi víc než Harry Potter

V tomto analyzovaném textu autor užil neslovesný frazém: *Načež přijde nanicovatá červená knihovna s mizernými herci, kteří se v posteli mezi vzlyky svazují kravatami, a všechno je jinak*. Čermák je zařadil do SČFI jako označení pro sentimentální a povrchně líbivou literaturu. Svou stylovou příslušností patří mezi výrazy expresivní, hanlivé a nepříliš frekventované.

V textu: *Pět let u nás rekord návštěvnosti za premiérový víkend držel zuby nehty předposlední díl Harryho Pottera, miláčka dětí* je ustálené spojení na obrazném základě

držet (se) zuby nehty. Má význam „s nasazením všech vlastních sil, s použitím všech možných prostředků a s velkou úporností a houževnatostí“ (SČFI, 2009, s. 418). Tento svou stylovou příslušností expresivní a hanlivý frazém řadíme mezi prostředky spisovné i obecné češtiny.

Setkáváme se zde také s větným frazémem v aktualizované podobě: *Zakázané ovoce sice chutná nejlépe, jenže promítání Padesáti odstínů šedi zakázali pouze v hrstce zemí*. Toto spojení je uvedeno i v SČFI jako: *Zakázané / zapovězené ovoce nejlépe / nejvíce chutná / láká* (SČFI, 2009 s. 646). Frazém svou stylovou příslušností patří ke kolokviálním výrazům, které jsou charakteristické tím, že patří mezi spisovné i nespisovné prostředky českého jazyka.

Dalším spojením, které patří mezi ustálené prostředky, je: *Většina zemí zvolila zlatou střední cestu*. Tento frazém nese význam kompromisního, umírněného či opatrného jednání. Jedná se o frazém neutrální stylové příslušnosti. Často je užíván ironicky.

Frazém lidového původu: *to sedí* se užívá obvykle k uznanému souhlasu často s kritickým či negativním výrokem další osoby. Podobného typu jsou kolokviální spojení *Má řeč!* či *Mluvíš mi z duše*. Analyzované frazémy patří k expresivním prostředkům a jsou užívány v rámci spisovného i nespisovného jazyka.

Objevuje se zde také další metafora: *...třeba pididemonstrace hnutí zvaného Padesát odstínů je domácí zneužívání; londýnskou premiéru jen opepřila*. SČFI uvádí frazeologické spojení, jež je možné chápat jako ekvivalentní: *osladit to někomu / vosladit to někomu* (SČFI, 2009, s. 895), které je používáno ve smyslu něco znepríjemnit či někoho potrestat za jeho provinění a patří do běžné slovní zásoby a je chápáno jak pochvalně, tak nepříznivě. Námi analyzovaný příklad, ačkoliv je obrazný, nepatří však mezi ustálené výrazy, takže ho řadíme tedy mezi metafory.

Autor použil také metaforické označení množství: *Jedna teorie praví, že ženy – neboť právě ony tvoří armádu fanynek*.

Text 21 - Válka, to jsou dvě krychle čokolády. A strach

Prvním ustáleným a zároveň obrazným pojmenováním je: *Po nějakém čase se děda vydal do Lomnice nad Lužnicí, aby se představil prababičce a požádal o ruku její dcery*. Tento slovesný frazém je užíván jako ekvivalent žádosti o sňatek.

V analyzovaném textu je také použit frazém: *Vzpomínka na babičku s dědou mě přivedla k tomu, že historie se až nepříjemně opakuje*. V SČFI se uvádí v podobě:

historie se opakuje (SČFI, 2009, s. 268). Frazém patří mezi prostředky, které jsou typické pro běžně mluvený jazyk, ale je možné ho užít také v psaných spisovných textech. V následujícím textu (22) použil autor k aktualizaci dvou příslovčí: *Vždyť historie se opakuje zoufale často*.

V textu se objevuje také výraz, jenž ve spojení se slovesem lze chápat jako frazém, slovesné rčení: *Tehdy šlo tak trochu o krk i mně*. Toto spojení je možné podle B. Junkové (2010) označit za publicistický frazém, jenž prošel procesem automatizace, či je možné ho pojmout jako metaforu. Nicméně SČFI tento výraz neobsahuje a vzhledem k pravidlům uvedeným v metodologické části této práce se jedná o obrazné pojmenování. Tato metafora je užita ve smyslu ohrožení života.

Objevuje se zde také spojení: *Děda by v lepším případě skončil ve vězení a moje máma by se zřejmě nenarodila*. SČFI uvádí obměnu *v nejlepším případě* (SČFI, 2009, s. 282) Autor zde použil komparativ adjektiva *dobrý*, a to místo superlativu, který uvádí SČFI. Toto spojení lze jednoznačně označit jako ustálené, ale ačkoliv je uvedeno v SČFI v díle pojednávajícím o výrazech neslovesných, jeho obraznost může být hodnocena jako ne zcela zřejmá.

Text 22 - Až se znovu začnou krást madony

V tomto textu se objevují zejména obrazná pojmenování.

Synekdochu, tedy zvláštní typ metonymie, nacházíme ve spojení: *Ale na konci toho maratonu získá madona po staletích putování dramatickými českými dějinami nové právnícké razítko na to, kdo ji opravdu vlastní – jestli stát, anebo církev*. Autor užil pojmenování části pro celek. Právnícké razítko je neodmyslitelnou součástí právního dokumentu, který je oním autorem textu ve skutečnosti myšlen.

Text 23 - Poutavější než deset malých černoušků

V tomto analyzovaném textu se objevuje celá řada obrazných pojmenování.

Prvním příkladem přenesení pojmenování na základě vnější podobnosti je spojení: *...já jsem na podobně horkém místě, posteskl si ministr obrany Martin Stropnický v rozhovoru pro MF DNES....* V tomto případě se jedná o metaforu, kterou autor užil k vyjádření toho, že ze svého místa může být velmi rychle a ne ze své vůle odvolán.

Autor užil také spojení: *Deset malých černoušků hostil děda Vševěd, jeden z nich se zakuckal, zbylo jich jen devět*. SČFI je řadí k neslovesným výrazům; užívá se pro vytčení jedné osoby z celku. Jedná se o výraz stylově bezpříznakový.

Další spojení: *Nahnuté to měl Jiří Zlatuška v čele školského výboru, když při debatě o domácím vzdělávání mluvil jinak, než se domluvil poslanecký klub ANO*, obsahuje slovesné rčení, které je užíváno v jazyce spisovném i nespisovném. Mluvčí frazém *mít něco nahnuté* obvykle používají pro vyjádření nebezpečné situace, která může ohrožovat kariéru, zdraví, či dokonce samotný život.

K neslovesným frazémům patří spojení *jeden po druhém*: *Figury tedy padají skoro tak rychle, jako mizeli porcelánoví černoušci z misky na stole na ostrově, kam byli soudcem Lawrenceem Wargravem vylákáni hosté, kteří umírali jeden po druhém*. Tento výraz je užíván ve významu: „jednotlivě za sebou v určitém pořadí, a to s významným odstínem posloupnosti“ (SČFI, 2009, s. 126).

Další obrazné vyjádření čteme v textu: *Mnohem zajímavější je to, zda se Babišovo hnutí pokusí o programový úkrok doprava, jak po něm začali volat někteří ze členů ANO*. Tímto přeneseným pojmenováním autor označuje jisté změny v programu tohoto hnutí, které by odpovídaly pravicovému směru.⁶

Text 24 - Řízek a diskotéka, uláčení voličů v mezích zákona

Spojení: *To, co se dělo před volbami v Brně - sever, je tedy podle ústavního práva v mezích zákona* řadíme mezi neslovesné výrazy. Jedná se o frazém s významem pohybu ve shodě s platnou zákonnou normou a řadíme ho mezi ustálené výrazy, které prošly automatizačním procesem a které můžeme označit jako takové, jež se s převahou se objevují v psaných, veřejných projevech, Hovoříme tedy o frazémech knižních.

V textu se objevuje také metafora: *zvat je zdarma na koncerty a přitom do nich hustit volební program, to ukáže další takových podobný případ*. Toto obrazné pojmenování je v textu užito ve významu intenzivního prezentování volebního programu potenciálním voličům.

Text 25 - Fotbalová liga na férovku. Hlavně aby byla fér

Metaforicky užitá spojení: *Téměř tři měsíce trvající zimní spánek nám dovolil pouze vyčkávat, sledovat přestupové tahy a polemizovat o síle jednotlivých týmů* je použito místo primárního pojmenování *pauza* či *přestávka*.

Dvakrát se v textu objevuje metafora: *jarní fotbalová divočina startuje...* jedná se o přenesené pojmenování na základě vnější podobnosti.

⁶Pojem pravice vznikl na konci 18. století, a to v období Velké francouzské revoluce. Pravice je pojem užívající se pro řadu politických pozic a také ideologií.

Nebo: *Dříve naprosto nezajímavý klub se díky famózní pětiletce vypracoval mezi špičku a konkurence si všímá, že rozhodčí najednou Plzni nijak neškodí.*

Autor užil také slovesný frazém: *Ze třetí strany vyhlíží jablonecký šéf Miroslav Pelta, který má pod palcem celý český fotbal.* Patří mezi kolokviální frazémy a je chápán ve významu mít (někoho, něco) neustále pod kontrolou, starat se a odpovídat za nějakou osobu, zvíře nebo věc.

Text 26 - Odtrhne se Morava: Putin si myslí, že ne

Výraz: *Bumerang nových sankcí zasadí bolestivou ránu Evropě* – je v textu užit jako metafora. Jako metonymii chápeme spojení: *Česká armáda slaví den Rudé armády.*

V souvětí: *I letmé prolístování nejapného státního webu ukazuje, jak hloupá je představa, že dnešní ruský režim a Západ jsou rovnocenné co do mravní vyspělosti, že každý vlastně jen sleduje své omezené zájmy a s menšími státy si naprosto stejně utírá boty* jsme označili tři výrazy. Výraz: *prolístování* je v textu užit jako metafora. Další obrazné pojmenování: *Západ* je v textu metonymií, jelikož pomocí tohoto výrazu autor označuje země, které v minulosti, v době studené války patřily na západní stranu železné opony. Obrazné spojení: *utírá boty* je v textu užit také metaforicky.

Text 27 - Tvůrce Scio testů a jeho nový experiment

V tomto textu je užit slovesný frazém: *Ondřej Štefl rozjíždí školu, která staví na hlavu všechno, na co byli dnešní třicátníci a starší zvyklí.* Toto spojení uvádí SČFI jako *postavit něco na hlavu* (SČFI, 2009, s. 193); užívá se ve významu radikálního převrácení nějaké informace, čímž dostane nový, jiný smysl. Frazém je označován jako kolokviální a jeho expresivita je specifikována jako nepříznivá.

Objevuje se zde také neslovesný frazém: *Některé detaily znějí na první poslech lákavě.* Výskyt tohoto spojení není příliš obvyklý ani ve spisovných textech. Obdobný frazém obsahuje text č. 31: *Na první pohled to vypadá zhruba stejně světodějně jako hradní hledání neexistujícího článku Ferdinanda Peroutky.* Tento frazém mluvčí užívá, hovoří-li o tom, že se stala nějaká skutečnost v prvním okamžiku či od okamžiku prvního spatření nějaké osoby, zvířete nebo věci. Frazém se řadí jak do obecné češtiny, tak také do psaného i mluveného spisovného jazyka.

Text obsahuje také frazém ze sportovního prostředí, který Čermák (2009) uvádí mezi větnými spojeními: *Avšak nutno zdůraznit, že rozhodnutí, jak vzdělávat dítě, je běh na delší trať a s poněkud vážnějšími dopady než drobné chemické pokusy zapomenutého*

českého génia. Výraz, který je v námi analyzovaném textu užit v aktualizované podobě, je užíván při hodnocení postupu v nějaké situaci, jejíž výsledek nebude uskutečněn hned.

V textu bylo také použito přirovnání: *...bez nichž vám je schopnost rychle se orientovat v měnícím se světle platná jako mrtvému zimník*, které hodnotíme jako ustálené. Toto spojení má podle SČFI význam „pozdě nabízená či vyskytnuvší se pomoc, nevhodný či nesmyslný prostředek“ (SČFI, 2009, s. 406).

Text 28 - Upovídaný starosta a příliš hlučná policie

Po střelbě v Uherském Brodě jsem čekal na prvním místě debatu o omezení přístupu občanů ke zbrojním pasům, případně diskusi o péči o duševně nemocné nebo o zvýšení počtu policistů v ulicích. Podtržené spojení je užíváno pro zdůraznění priority, a to v pořadí či v důležitosti. Jedná se o výraz stylově nepříznakový patřící do spisovného i nespisovného jazyka.

Další označené spojení: *Na druhou stranu byl rozrušený a tato informace mu víceméně utekla mezi řečí* má v SČFI význam „v průběhu vlastního projevu, hovoru nebo v průběhu rozmluvy, dialogu“ (SČFI, 2009, s. 308). Jedná se o kolokviální výraz.

Autor textu užil také méně obvyklé spojení: *Ti zejména v první fázi po útoku obvykle postupují podle zásady, že když něco neřeknou, nic nezkaží.* V tomto případě se jedná o aktualizaci větného frazému: *Kdo nic nedělá,(ten) nic nezkaží* (SČFI, 2009, s. 542).

Ustálené spojení autor použil v případě: *Ostatně zlínský policejní ředitel Jaromír Tkadleček tomu včera nasadil korunu.* Jedná se o větný frazém: *nasadit / dát něčemu korunu* (SČFI, 2009, s. 298), kterým obecně bývá mluvčím označováno nevhodné či netaktní jednání, které vzniklo na základě něčí hlouposti či nezkušenosti a které navazuje na jiný stejně nevhodný čin či výrok, jenž zazněl či se udál předtím. Frazém patří k prostředkům spisovné i obecné češtiny. Z hlediska expresivity se jedná o výraz ironický.

Spojení: *Pak je ovšem potřeba udržet tuto myšlenku déle než týden po šílené střelbě* je metaforické.

Text 29 - Boj v podhradí o euro, trochu jako z Marsu

První metafora: *Boj v podhradí o euro,...* se objevuje již v samotném titulku textu. SČFI toto spojení neobsahuje, tudíž ho řadíme mezi obrazná pojmenování. Druhý díl tohoto slovníku, který pojednává o neslovesných výrazech, uvádí frazémy: *boj*

o koryto, boj o bytí a nebytí či *boj o (holé) přežití* (SČFI, 2009, s. 39). I přes tuto skutečnost, není v tomto případě možné hovořit o aktualizaci těchto frazémů.

V titulku analyzovaného textu autor užil také přirovnání: *...trochu jako z Marsu*. Toto přirovnání SČFI neuvádí, jedná se tedy o neustálené přirovnání, které řadíme mezi metafory.

Dále čtenář v textu nalezne metaforu, která byla autorem užita zřejmě pro ilustraci velké místní, ale i časové vzdálenosti: *Kdo by se po půl roce stráveném na druhém konci zeměkoule tento týden vrátil do České republiky...*

Součástí této ukázky je také frazém: *...musel by nabýt dojmu, že jsme právě uprostřed kampaně před rozhodnutím, zda země přijme euro, či zůstane u koruny*, který je uveden v SČFI ve 3. díle, který se zabývá slovesnými výrazy.

V textu se objevují další obrazná pojmenování: *Ta měla být esem ODS před eurovolbami, ale nakonec to byla spíš kulová sedma*. Autor v tomto případě využívá terminologii karetních her, kterou uplatňuje v textu jako metafory. Eso je obecně známé jako nejvyšší karta.

Dále zde byl užit slovesný frazém: *A aby dal jasně najevo, na které straně stojí...* V SČFI je uváděn pod heslem: *dát / dávat (někomu) (nepokrytě) najevo něco / že* (SČFI, 2009, s. 112) a je užíván ve významu nepokrytého a zřetelného naznačení souhlasu či nesouhlasu s nějakou skutečností. V druhé části tohoto souvětí autor užil slovesný frazém *stát na straně někoho* (SČFI, 2009, s. 769); vyjadřuje sympatie a souhlas s tvrzením druhého člověka, a to zejména v okamžiku nějakého sporu.

V textu autor užil také souvětí s ustálenými obraty: *Není divu, že sklídl pochvalu od senátora ODS Tomáše Grulichy, že je na bankovní radu ČNB hrdý*.

Jako metaforu lze chápat: *Je třeba udržovat hladinku zájmu* a V SČFI není uvedena. Metaforické je označené přirovnání: *...vysvětloval mi europoslanec ODS Jan Zhadil, proč vlastně téma, načasované, jako kdyby spadlo z Marsu...* Slovesné rčení obvyklé i v běžné mluvě má text: *V té souvislosti muselo prezidenta potěšit, jak dali vládě ve Sněmovně košem zástupci komunistů a Úsvitu...* V SČFI je uvedeno a obvykle se užívá tehdy, jestliže žena či dívka odmítne nápadníka, který se jí dvoří či jí například jen žádá o tanec. Tohoto frazému je možné užít také v případě, když host na návštěvě odmítne hostitelčinu nabídku například nějakého pokrmu.

Text 30 - Výchova dívek v (arabských) Teplicích

V titulku tohoto analyzovaného textu nalezneme aluzi na název románu Michaela Viehwega *Výchova dívek v Čechách* (1994).

Text 31- Ukrytý v stínu lesa igelit – to kdyby...

V tomto textu se objevuje zvláštní druh metonymie, a to synekdocha: *A pak si do ní dala výtvarku – vodovky, štětce, kelímek, klovatinu*. Autor užil tento univerbizační výraz pro označení souhrnu pomůcek potřebných k předmětu výtvarná výchova.

Dalším obrazným výrazem užitým v textu je metafora: *...ve dnech, kdy ve škole bylo kreslení, ji nosila všem na očích*. (Tedy tak, aby ji všichni viděli). Další rozvitou metaforu: *Dnes je PVC měkčeného typu (čti igelitu) 80 let a je to tak mimořádně rozpínavý stařík, že kvůli němu v Evropě vznikají směrnice*, autor použil o plastu a o jeho stáří a současně upozorňuje na to, že se používá na celém světě.

Další slovesný frazém je v textu dále: *...podle kterých končí nejméně osm procent evropských igelitových pytlíků v moři, kde - spolu s dalšími plasty - připraví o život na sto tisíc mořských savců a přes milion ptáků*. SČFI jej řadí mezi frazeologické výrazy slovesné. Je obecně užíván ve významu způsobit někomu smrt.

Vykonstruované a nadnesené tvrzení, které je ve zjevném rozporu s pravdou, bývá vyjadřováno ustáleným spojením: *Jistě, průměr přitažený za vlasy*. Řadíme je mezi ustálená spojení. V tomto případě se jedná o aktualizaci tohoto slovesného frazému.

Text 32 - Rathova díra a presumpce nevinny

Slovesná vazba užitá v textu je metafora: *Zvláště ne u mediálně známého případu, kde novináři pořád pasou po tom, jestli Rathova obhajoba nehraje neférově*. Spojení: *jestli Rathova obhajoba nehraje neférově* obsahuje spíše metonymii. Další analyzované spojení: *...a vy si nemůžete uspořádat život, protože nad vámi pořád visí trest dlouhého vězení?* neuvádí žádný s dílů SČFI, takže ho řadíme mezi metafory.

Čtenář se zde dále setkává s aktualizací frazému: *hrát (s někým) nefēr* (SČFI, 2009, s. 214), který obsahuje 3. díl o slovesných výrazech. Autor článku však užil dvojité negace: *Rathova obhajoba nehraje neférově*.

Text 33 - České hokejové šílenství a řehole Jaromíra Jágra

V textu je autorem použita metonymie: *I obyčejná návštěva supermarketu vyvolá v těchto dnech v člověku pocit, že ho u pokladny někdo začne zkoušet ze složení druhé české pětky*, jíž autor označuje petici hráčů českého hokejového týmu.

Pouze za metaforu pokládáme spojení: *Jen s dodatkem: velký podíl na hokejové horečce, která už nyní stoupá do vysokých hodnot, patří jemu samému*. SČFI uvádí jen frazém: *cestovní horečka* (SČFI, 2009, s. 104). Tento neslovesný frazém je stylově bezpříznakový a je užíván ve významu psychického neklidu či nervozity, která je mnohdy současně doprovázena i tělesnými obtížemi.

Frazém: *je to na spadnutí* (SČFI, 2009, s. 833), užil autor podobně: *Že je něco na spadnutí*.

V textu se také objevuje metafora: *Hokej se bezpochyby vyrovnává, nehledě na to však špička zůstává maximálně osmičlenná*.

Aktualizaci frazému použil autor v případě: *Ale řekl bych, že nás lidé vidí v daleko lepším světle, než skutečně jsme*. Jedná se aktualizaci kolokviálního frazému: *vidět / uvidět někoho / něco v pravém / pravém světle* (SČFI, 2009, s. 790). Tato aktualizace byla provedena obměnou přídavného jména a přidáním jednoho příslovce.

Ve spojení: *Snít se má a sport je – i přes aktuální sponzorské akce s levnějším chlebem po výhrách – jenom hra a ten „opravdový chleba“ každodennosti vážně lacinější nebude* užil autor aktualizaci větného frazému: *chleba proto levnější nebude* (SČFI, 2009, s. 320). Tento frazém řadíme z pohledu stylové příslušnosti mezi kolokviální výrazy.

Za taženou metaforu pokládáme: *Má na ramenou naloženo zatraceně velké očekávání od celé země*. V téže větě autor současně užil pro označení obyvatel České republiky synekdochu: *od celé země*. Podobně jako v textu č. 29 se zde objevuje metafora z oblasti karetních her: *Jágr ve svých 43 letech patří přes nekompromisní sportovní kult mládí mezi esa svého oboru – cenou je však věčný trénink či to, že nemá rodinu*. Současně se v tomto souvětí objevuje také spojení: *kult mládí*, který lze chápat jako obdobu frazému *kult osobnosti* (SČFI, 2009, s. 160).

Text 34 - Jak chtěl Ahmad upéct Italům pizzu

Text obsahuje neslovesný frazém: *To, co Ahmadovi možná jednou provždy zničilo život a přivedlo ho do nepoměrně větších potíží*. Tento výraz je užíván pro vyjádření

jedinečné a trvalé účinnosti jistého rozhodnutí či okolnosti. Jedná se o frazém stylově bezpříznakový.

Další analyzovaný výraz: *To, co Ahmadovi možná jednou provždy zničilo život a přivedlo ho do nepoměrně větších potíží, než jaké na něj doléhaly doma, je téměř učebnicové probuzení ze sna o pozemském ráji* je možné chápat jako metaforické vyjádření. V SČFI lze najít frazém *čítankový / učebnicový příklad* (SČFI, 2009, s. 281). Slovesný frazém *mít šanci* je užit v záporném tvaru: *Jako uprchlík samozřejmě nemá šanci*

V textu je také metonymie: *Diskutéři „tvrdého srdce“ by naopak na stejná místa vysílaly hlídky, jež by uprchlíky vracely zpátky domů*. Jedná se o přenesení pojmenování činnosti na jejího vykonavatele.

Ve spojení: *Ahadův příběh nicméně ukazuje, na co se v debatách zapomíná – ochota vzít na sebe úlohu vysněného ráje...je slovesný frazém, který je užíván pro vyjádření postoje k potřebné budoucí úloze či povinnosti. Dále se v textu objevují obrazná pojmenování: ...a otevřít běžencům brány zeširoka nemůže skončit jen hřejivým pocitem u srdce*, které autor užil jako metaforu bezproblémového přijetí běženců do ČR. Autor užil také metonymii: *Pokud je pro něj nemá a zajistit je nedokáže, je čestnější to přiznat a uprchlíkům, pašerákům, mafiánským gangům, které svozy organizují, dát jasně najevo, že Evropa další běžence nepřijímá*

Text 35 – Přichází éra omlazených seniorů

Spojení *dva křížky* v textu *Hračka nefunguje úplně dokonale, což může potvrdit autor tohoto textu, jehož poslala stránka how-old.net do starobního důchodu, zatímco evidentního penzistu Karla Gotta zbavila bezmála dvou křížků z jeho životopisu*. Jedná se o metaforu, která označuje dvě desetiletí. Je obdobou frazému *mít (už) několik křížků na zádech / (už) (několikátý) křížek*, který je užíván pro označení vyššího věku (viz SČFI, 2009, s. 327). Křížek je tedy obrazným pojmenováním pro 10 let. Původ tohoto označení vychází podle SČFI zřejmě z latinského označení X. Užití spojení je tedy současně možné označit za aktualizaci tohoto frazému:

Spojení: *Ale jinak klobouk dolů před inženýry z Microsoftu: Jaromíra Jágra (43), Bohuslava Sobotku (44) nebo hradního pána Miloše Zemana – mohutně podporovaného stylisty kvůli focení na oficiální prezidentskou fotku – trefili úplně přesně*. Spojení: *klobouk dolů* uvádí SČFI jako větný výraz vyjadřující pochvalu či uznání a patřící mezi

kolokviální frazémy. Jeho expresivita je specifikována jako pochvalná. Metaforické označení prezidenta republiky je *hradní pán*.

SČFI v díle, jež se zabývá neslovesnými výrazy, uvádí frazém: *podzim / podvečer života* (SČFI 2009, s. 254), který patří svou stylovou příslušností mezi knižní prostředky. Spojení: *Prosazovat se v kariéře podzimním věku je skutečně těžké* lze tedy považovat za autorovu aktualizaci či lze na něj nahlížet jako na metaforu.

Spojení: *Mají nadhled a v drtivé většině případů i vyřešený rodinný život...* se v Čermákově slovníku nevyskytuje. Řadíme je tedy mezi obrazná pojmenování na základě vnější podobnosti. Jedná se tedy o metaforu. Výraz: v drtivé většině svou stylovou příslušností patří mezi výrazy expresivní a knižní vyskytující se převážně v publicistických textech. Je mluvčimi užíván jako označení výrazně početně významnější části z nějakého souhrnu jednotlivců či jednotlivin.

Za metaforické vyjádření lze pokládat následující spojení: *Ale kromě toho, že jich přibude, odehraje se s nimi ještě jedna příznivá proměna, možná lepší, než kdyby se dostali do rukou zkušené stylistky*. V případě výrazů: *Do kategorie 50+ začnou padat lidé, kteří svůj produktivní věk (celou kariéru) prožili až po pádu komunismu*, se jedná o metafory.

Text 36 – Šest set let od zařazení Wycliffa na index

V analyzovaném textu je užito opět spojení v *drtivé většině*: *Výročí Jana Husa nám v drtivé většině splývá s tím jediným horkým dnem na počátku července*, které bylo již analyzováno v textu 35.

V této analyzované části textu: *Ale když je letos tak dokonale kulaté, sluší se už nyní připomenout, že osud betlémského kazatele byl fakticky zpečetěn od 4. května 1415* je slovesný frazém *zpečetit (něčím) svůj osud* (SČFI, 2009, s. 521), který je stylově bezpříznakový. Zde autor užil tento frazém v trpném rodě.

V textu se objevuje spojení *koledovat si o něco*, které Junková (2010) uvádí jako frazém a u něhož udává, že je lidového původu: *Coby prominentní oxfordský profesor si však koledoval o podobný osud už dávno*. SČFI uvádí větný frazém: *Koledoval si vo to* (SČFI, 2009, s. 380)

Metaforická vyjádření nacházíme v textu často: *Pro ty, kteří středověk považují za temnou, bigotní a myšlenkově sterilní dobu*.

Nebo: *Jiskra přeskočila*.

Vazba s *klidným srdcem* se v SČFI neobjevuje, ale je zde uvedeno spojení: *s lehkým srdcem* (SČFI, 2009, s. 330).

Metaforou známou z publicistického stylu je spojení *intelektuální špičky*: *Jakýsi Institut Jana Husa, místo, kam ho chodily poslouchat intelektuální špičky a vlivní oligarchové je přeneseným pojmenováním na základě vnější podobnosti.*

Text 37 - A k tabuli půjde... Tak třeba náš repetent Tomio

V textu jsou frazémy neslovesné, které SČFI zahrnuje: *Ačkoliv se ve světě médií motám už drahně let, nikdy jsem se nez bavil jedné profesionální deformace, možná skoro úchyly.* Používá se ve smyslu jakési zvláštní odchylky odborníka, a to zvláště „ve smyslu přehánění nebo jednostranného zdůrazňování své profese, aspektů své specializace“ (SČFI, 2009, s. 64).

Další spojení pokládáme za metaforická: *Vystudoval jsem učitelství a dodnes mě zasvrbí ruka pokaždé, když držím v ruce text s pravopisnými chybami. Hotový češtinářský orgasmus mi ale tento týden přivodil náš nový politický mučedník Tomio Okamura.*

Objevují se zde také přirovnání: *Dlouhá svislice, dvakrát vodorovně přetátá: hrubka jako hrom!* SČFI, přirovnání užívá v několika příkladech: *to byla rána jako hrom, být silný jako hrom, (je to) těžké jako hrom, buráct jako hrom* či *je to jako hrom* (SČFI, 2009, s. 125). Nebo: *Znáte ten příběh: založí si hnutí se svým jménem v názvu, uspěl ve volbách, roztácel státní peníze jako v Monte Carlu.* Toto přirovnání lze pokládat za autorské.

Ke slovesným frazémům patří *zatlačit někoho do kouta*: *postupně ho ale jeho kolegové zatlačili do kouta.* Frazém je užíván ve významu přivedení druhé osoby do situace, která může být bezvýchodná, zoufalá, bez možnosti úniku.

Ustálené spojení: *Nejprve mi padlo do oka politické provolání s názvem...řadíme také mezi slovesné frazémy. Je obecně chápáno jako náhodné upoutání pozornosti či zalíbení.*

Ostatní označené výrazy v textu jsou kolokviální a metaforické: *Současně s registrací tohoto hnutí rozjel jeho webové stránky – a tam bylo možné objevit hotové poklady a postupně ho ale jeho kolegové zatlačili do kouta a nakonec ze svých řad úplně vyštípali.* SČFI je neuvádí., K metaforickým vyjádřením v textu patří i tato označená spojení: *Po několika kliknutích bylo jasno a je z toho poučení pro výřečného štírka české politiky...*

Nebo: *Tomio Okamura sice politicky neloví ve vodách, kde se to zrovna hemží školometry*. Zde je metafora rozvedena.

Text 38 - Vypůjčený sudí, „hovada“ a český fotbal v kurzu

V textu je mnoho kolokvialismů s metaforami expresivními a s metaforicky užitými adjektivy: *Už pár let to nemá úplně férové kulisy*. Nebo: *Zdaleka to není taková vymazlená zábava jako sledovat nablýskanou hokejovou horečku při mistrovství světa*. SČFI obsahuje frazémy *cestovní horečka, nákupní horečka, startovní horečka a zlatá horečka*, nikoli *hokejová horečka* (SČFI, 2009, s. 104). Analyzované spojení tedy lze označit za aktualizaci jednoho z uvedených frazémů. Další kolokvialismus: *Už příští pondělí může být vymalováno*.

Text obsahuje i metaforu rozvedenou v přirovnání: *Souboj nesmiřitelných rivalů, kteří se nesnášejí a udělali by cokoli, aby toho druhého přicvakli podrážkou k zemi jako nedopalek od cigarety*.

Slovesný frazém užitý v další části textu patří k ustáleným spojením převzatým z bible: *Bude to při nich jiskřit, hráči budou potit krev a navzájem se provokovat*. Za metonymii lze pokládat spojení *spartánské barvy* v kontextu: *Na konci superšlágru se spartánský masér Tomáš Stránský, kovaný klubista, který by pro spartánské barvy položil život, sápal po plzeňských provokatérech*. Metonymii představují i spojení *Plzeň vyhrála nad Spartou 2:0 a je jediný krůček od titulu*. Nebo: *Plzeň zůstává o krok vpřed a Sparta musí najít klid a ztracenou rovnováhu*.

Text 39 - Policie Šanghaj, Ordinance Peking. Co přijde z Číny?

V tomto textu bylo užito spojení: *Velká země se činí ve velkém*, které patří mezi neslovesné stylově bezpříznakové frazémy označující velké množství či značný rozsah.

Další výrazy jsou novinářská klišé: *Jen my víme kde, na kterém, z úst náměstkyně ministra kultury Kateřiny Kalistové padla nadšená slova o první vlaštovce spolupráce, která přinese své ovoce*. Neslovesný frazém *první vlaštovka* je bezpříznakový, slovesný frazém *přinést ovoce* má expresivitu příznakovou, a to příznivou.

V textu jsou jednak slovesné frazémy kolokviální: *...ředitelka Marcela Hrdá nazvala romanci Jen my víme kde, která podle ní chytne diváky za srdce, pozitivní vlaštovkou pro další čínsko-české filmové či televizní projekty*. Spojení *pozitivní vlaštovka* je aktualizací frazému *první vlaštovka*. Nebo další slovesný frazém

kolokviální: *Podpořil je i nás státní fond kinematografie – a že výsledek nestál za řeč, obchodníky netrápilo.*

V následujících dvou souvětích jsou další klišé: *A všeobecné vypouštění okřídlených družebních vlaštovek včetně ujišťování, jak už se oba národy těší na společný televizní seriál s Krtečkem a pandou, završil ministr zahraničí Lubomír Zaorálek a Vlaštovky vsutku intenzivně poletující nad kulturním mostem mezi národy sice silně připomněly politický slovník minulého režimu...*

Text 40 - Skoro 600 slov o paměti a jejích ohýbačích

Text obsahuje frazémy neslovesné: *Po obrazovce se prohánějí monoposty formule 1, řev jejich motorů přehlušuje můj usedavý pláč.* Jedná se o frazém knižní, který je zároveň označován jako expresivní (SČFI, 2009, s. 247).

Za metonymii lze pokládat: *Dobře si pamatuju tu bolest a tlak studeného kovu na čele.* Pro označení nože zde autor užil materiál a přívlastek, který je pro něj obecně charakteristický.

Slovesné frazémy v následujících úryvcích textu jsou kolokviální: *Jedenačtyřicet let stará událost je to první, co mi uvázlo v paměti.* SČFI spojení neuvádí. V textu se objevuje také větný frazém: *Těžko říct, proč si vybavím právě to, ale nedal bych dohromady jména ani čtvrtiny spolužáků ze ZŠ.* Frazém *těžko říct* je podle SČFI užíván situaci, kdy se mluvčí nemůže či nechce jednoznačně vyjádřit či nechce vynést nějaký soud. Spojení *nedal bych dohromady* je uvedeno v SČFI s několika významy. Lze jej užít v případě, když mluvčí hovoří o skládání například básně, sepisování, sestavování, organizace či vypracování jakési práce či seznamu.

Dále jsou zde užity slovesné frazémy: *Budete mít na paměti, na co si příště dát pozor*; má význam nezapomínat na něco, chovat se s ohledem na něco. (SČFI, 2009, s. 529). Spojení *na co si příště dát pozor* uvádí SČFI s významem „hlídat něco či někoho a být připravený včas zakročit n. se bránit“ (SČFI, 2009, s. 599).

Neslovesné spojení: *Když se malé dítě popálí o horká kamna, v lepším případě se rozpláče, maminka mu pofouká bolístku a namaže ho hojivou mastičkou je v této v práci analyzováno již výše. V SČFI je uvedeno spojení: *v nejlepším případě* (SČFI, 2009, s. 283), a tak námi analyzovaný výraz lze tedy považovat za jeho aktualizaci. Za metaforu pokládáme spojení *ohýbači pravdy: Paměť je bohužel také náchylná k naslouchání ohýbačům pravdy.**

Spojení: *Kdyby existovala spravedlnost, dohnalo by hradní aktéry peroutkovské frašky svědomí, neboť na každou lež se voda vaří...*

Spojení: *na každou lež se voda vaří* je aktualizací ustáleného spojení *na každou svini se voda vaří* či *na každé prase se voda vaří*. Jde vlastně o přísloví pocházející z lidového prostředí a z běžné mluvy.

Text 41 - To fakt chceme přibouchnout běžencům dveře

Již samotný titulěk tohoto textu stojí na obrazném základě a je zde užita metafora, již autor *To fakt chceme přibouchnout běžencům dveře*.

V této části analyzovaného textu užil autor metonymii: *Evropská komise se konečně odhodlala k činu a navrhla podle populačního a ekonomického klíče, kolik uprchlíků by na kterou členskou zemi Unie mělo připadnout*

V souvětí je obměna slovesného frazému *najít společnou řeč s někým*: *Evropské země, byť populačně vymírají, dosud nenacházely společné slovo v tom, jak k běžencům přistupovat, a ostudně nechávaly Itálii, aby se s přívalem vypořádala sama*. Výraz *Evropské země* je v textu metonymií.

Ustálené spojení *mýt si ruce* pochází z biblického textu a označení *Brusel* je metonymické: *To jen doplňoval obvyklý obraz Bruselu, kde si tamější úřady myjí ruce, protože nic nezmohou kvůli neshodám mezi členskými státy a Ale je to signál, že v Bruselu konečně začínají o věci přemýšlet ve všech variantách. Budme za to rádi*. SČFI má frazém: *mýt si / mejt si ruce nad něčím / někým* (SČFI, 2009, s. 699), který je využíván ve významu pokryteckého odmítání odpovědnosti za někoho či za něco.

Neslovesný frazém *vzdušné zámky* je užit ve svém původním významu: *Každý se zkrátka vymlouval na každého, případně se jako nyní ministr a vnitra Milan Chovanec uchýloval k vzdušným zámkům, že nejlépe by bylo lidem pomoci v zemích jejich původu*. Označuje vysněné, nereálné představy a touhy.

Text 42 - Kdo nemyslí, volí vyšší dluhy. Hop, hop, hop!

V následujícím souvětí autor textu užil dvě spojení: *A když byste se tím sami „usvědčili“, že nejste Čech, nebo alespoň ne dostatečně zapálený pro úspěch národních barev...* První spojení je obměnou slovesného rčení: *být pro něco zapálen*. SČFI toto spojení neobsahuje. Druhé spojení pokládáme za metaforu.

Další slovesný frazém obsahuje věta: *Navíc když máte šanci protáhnout se a nasedět v ne příliš pohodlných lavicích*. SČFI je má uvedeno mezi slovesnými rčeními.

Další spojení: *Škoda jen, že ono na první pohled ryze emotivní jednání, je neslovesným frazémem, který je užíván ve smyslu: „v okamžiku n. od okamžiku spatření někoho n. něčeho, jevíci se takový ihned, okamžitě“* (SČFI, 2009, s. 255).

Větné spojení kolokviální čteme v souvětí: *Kdyby se ho lidé drželi, to by v tom byl čert, aby se politici nepřizpůsobili poptávce*. Je to frazém užívaný jako expresivní vyjádření vztahující se k překážce, problému či nepříznivé okolnosti, kterou je nutno překonat. Patří k prostředkům běžného jazyka, ale i spisovné češtiny.

Text 43 - Text - Mezi pusou a vínem by mělo být jen sklo

První analyzovaným spojením tohoto textu je výraz: *Dobrou chuť!*, který je obecně užíván jako přání před započítím jídla či při příchodu ke stolu.

Spojení: *To všechno víme, přesto dá jen málo lidí přednost kvalitě před tím, že i jen něco málo ušetří, a poctivosti před šnečkem* je slovesný frazém.

V textu je slovesné rčení a druh metonymie – synekdocha: *Jenže - a v tom jsme dokonali – zákon ještě není na stole a česká hlavička už vymyslela, jak ho obejít. Bagin box nejspíše nic neřeší, protože se dá prý naplnit znovu*. Spojení *zákon ještě není na stole* je užito pro nastínění fáze jednání, ve které se zákon právě nachází. Jedná se o aktualizaci slovesného frazému, a to použitím záporu. Dále autor užil výraz *česká hlavička*, který lze chápat jako synekdochu, místo celku pojmenoval autor v textu pouze jeho část. SČFI má větný frazém: *To je ale hlavička!* (SČFI, 2009, s. 274). Toto ustálené spojení je užíváno ve významu obdivného uznání. V našem případě je autor užil ironicky.

Ustálené spojení knižního a konkrétněji biblického původu: *Svatá pravda* je užíváno jako vyjádření absolutní shody nějakého tvrzení s realitou, která je mluvčím závazně zaručena či se jedná o projevení souhlasu s názorem či s obsahem projevu jiného mluvčího.

Text 44 - Rybáři i ti další výtržníci pod dohledem státu

Výskyt frazémů je zde ve srovnání s ostatními texty relativně vysoký.

Jsou zde frazémy neslovesné: *Ale nedělala - s vážnou tváří prohlásila, že mi za můj propadlý starý doklad může udělit pokutu deset tisíc korun*. Autorem užitý výraz lze považovat za aktualizaci slovesného frazému: *nasadit vážnou tvář* (SČFI, 2009, s. 830). Další je *tváří v tvář* a SČFI uvádí, že ho lze použít v situaci, kdy mluvčí sděluje adresátovi nepříjemnou informaci přímo a upřímně do očí či v bezprostřední časové

nebo místní blízkosti. Z pohledu stylové příslušnosti řadíme tento frazém mezi knižní prostředky.

Za větný frazém pokládáme: *Zaplaťpánbůh, že někteří poslanci rádi rybaří*. Řadíme jej mezi frazémy kolokviální, příznivé, lze ho užít jako reakci na pozitivní zprávu, která ukončuje nejisté či tíživé období nebo jako zdvořilé a uctivé poděkování za pomoc či dar.

Poněkud zkomolené spojení, které lze řadit mezi frazémy kulturní, obsahuje souvětí: *Pochválíte její účes a posypete si popel na hlavu*. Tento frazém je svou stylovou příslušností řazen mezi prostředky neutrální a knižní, které se vyskytují především v psaných žánrech a stylech jazyka. V SČFI je uveden jako *sypat si popel na hlavu* (SČFI, 2009, s. 583). Vyjadřuje uznání vlastní chyby či viny.

Čtenář v tomto textu narazí na ustálené spojení větné *neznalost zákona neomlouvá*, které je obvykle využíváno při ukládání trestu jako reakce na omluvy za nesplněnou povinnost nebo porušení pravidla či zákazu. Originální latinské znění je: *Ignorantia juris non excusat*.

Text 45 - Žijeme v době, kdy i velcí chlapi fňukají

V této části textu jsme našli dvě spojení: *Neuspěl se snahou oddálit řízení, v němž je viděn z chrabrého přijímání milionových úplatků, tak tedy přišel světu ukázat svou slabost, zranitelnost lapené srny*. První je slovesný frazém *ukázat světu*, užívaný ve spisovném i nespisovném jazyce. Druhé spojení *zranitelnost lapené srny* je metaforické.

Metaforické je i spojení *rozjet velkou hru*.

Autorským přirovnáním je spojení *mocnáři ... lžou a předstírají jako rychtáři z venkovské radnice*. Neřadíme je mezi ustálená spojení, stojí však na obrazném základě. Hodnotíme je tudíž jako metaforické pojmenování.

K autorským metaforám lze přiřadit i další spojení slov: *...chybu, jež se dá v archivu ověřit za deset minut, nepřizná a exkrement svého slabošství rozmazává dlouhé tři měsíce*.

Spojení: *Celý zástup padlých hrdinů, kteří poodložili svou důstojnost, aby si zachránili pozadí, zůstal po udatném pokusu svrhnout šéfa vítězné strany po posledních volbách do Poslanecké sněmovny*. Jde o metaforické vyjádření užité ironiky.

Text 46 - Příběh o zmatku kolem papeže a hosta z Palestiny

Text začíná ustáleným větným spojením: *Hrklo to ve mně, když se v sobotu na webech objevila zpráva s titulkem...*

Dále čteme: *Abbás, jenž sice dnes není válečným štváčem jako třeba lídři hnutí Hamas z Gazy, ale schopností vyvést svůj národ z bludného kruhu ukřivdění a bojechtivosti také neoplývá, andělem míru? Spojení bludný kruh (za latinské *circulus vitiosus*) je od původu terminologické, zde však je ve spojení s abstrakty užito spíše metaforicky. Označuje se tak velmi komplikovaná, mnohdy bezvýchodná či neřešitelná situace, která bývá zpravidla způsobena několika protichůdnými činiteli. V tomto souvětí autor užil také spojení: *anděl míru*, které se v textu objevuje dvakrát a také patří mezi výrazy ustálené. Podle SČFI je toto spojení užíváno jako označení „zosobněného symbolu míru, mírového stavu a života“ (SČFI, 2009, s. 30).*

Slovesné rčení *Plakali bychom ovšem na špatném hrobě, kdybychom chybu svalovali na české servery či ČTK* je aktualizací větného frazému: *To pláčeš na nepravým / špatným hrobě* (SČFI, 2009, s. 305).

Spojení: *Faktem je, že Blízký východ by anděly míru potřeboval. Snad to Abbás pochopil* považujeme jako autorovu aktualizaci frazému: *Fakt je, že* (SČFI, 2009, s. 248).

Text 47 - Trápí mě sen ošidný a trápí mě král sám

V této části textu se objevuje celá řada ustálených i neustálených obrazných pojmenování: *Sice není úplně jasné, jestli bude mít stát na naše peníze, až půjdeme na vejminek, v zákonech je takový guláš, že ani pověstný selský rozum nepomůže, rodiny jsou zadlužené a zahypotékováné na desítky let dopředu, a přesto...* Jen spojení: *selský rozum* je neslovesný frazém, který označuje „schopnost soudně uvažovat, vyvozovat závěry a posuzovat věci prostě, ale reálně, bez zavádějících komplikací“ (SČFI, 2009, s. 301). Jedná se o výraz užívaný ve spisovné i nespisovné češtině, jehož expresivita je specifikována jako příznivá.

V souvětí: *Česko bude příští rok ve velkém stylu slavit 700 let od narození svého největšího panovníka a oslavy měly mít svou píseň* nalezneme synekdochu, kterou autor užil jako označení celku na místo části - je počita aktualizace frazému *velký / vysoký / nejvyššího styl* (SČFI, 2009, s. 338).

Další spojení: *Nevkusné a za hranou, nebo kavárna tleská* jsou v textu metaforou. V kontextu lze ještě u spojení *kavárna tleská* uvažovat o metonymii: *Jisté je, že za své*

tehdejší songy je odepisován i po pětadvaceti letech a – slovy agrárníka Veleby – kavárna tleská.

Text 48 - Žádný had na tři. Ani socialisté z kostela

Spojení: *Mnozí jim nedávali šance na návrat* lze chápat jako aktualizaci frazému: *dát někomu šanci*, ke které došlo užitím záporu. Už to bylo?

V textu se také objevuje spojení: *A že mají své místo ve vrcholné české politice, teď dokazují i v koalici*, které chápeme jako aktualizaci větného frazému: *Každý (tu) má své místo!* (SČFI, 2009, s. 465). Tento frazém je užíván pro vyjádření a připomenutí hierarchie skupiny, s níž souvisí omezená práva a nároky jedince.

Věta: *Prezident Miloš Zeman nakonec účast na vojenské přehlídce Putinovy armády na Rudém náměstí odpískal* obsahuje výraz, který je autorem textu užit jako metafora ze sportovního prostředí.

Text 49 - Chorvatsko se mění, ani hokej mu není cizí

Označené spojení v textu *Chorvatsko se mění, ani hokej mu není cizí* lze chápat jako aktualizaci větného frazému *Nic mu není cizí* (SČFI, 2009, s. 137). Užívá se pro vyjádření všestrannosti zájmů a širokého obzoru určitého jedince

Dále bylo v textu nalezeno spojení: *Jíst, pít a vůbec žít pomalu je zejména v Dalmácii hluboce zakořeněné*, které řadíme mezi obrazná pojmenování vzniklá na základě vnější podobnosti, jedná se tedy o metaforu.

Text 50 - Jaké váhy odměřují míru viny cyklistů

První spojení, které je součástí titulku analyzovaného textu: *Jaké váhy odměřují míru viny cyklistů*, je užit jako metafora.

Slovesný frazém v textu *Sportovní arbitráž v Lausanne má nyní v rukou jeho osud* je uveden v SČFI. Ustálené spojení *mít něco v rukou* je kolokviální. (SČFI, 2009, s. 520)

V textu se objevuje také další ustálené spojení: *Se svým největším sokem, prezidentem UCI Brianem Cooksonem, dosud nikdy nehovořil tváří v tvář*, které bylo analyzováno výše.

Text 51 - Dobrý večer Evropo, a vypni už tu estrádu

Již v samotném titulku tohoto textu byla autorem užitá synekdocha: *Dobrý večer Evropo, a vypni už tu estrádu*. Tento typ metonymie se v textu opakuje hned několikrát.

Ve všech těchto případech užil autor k označení obyvatel zemí ležících na evropském kontinentu výraz *Evropo*.

Zvláštním typem metonymie, synekdochou, jsou označováni také reprezentanti jednotlivých zemí či instituce Evropské unie, které mají sídlo v Bruselu: *Dále: že jsme přidělili osm bodů Rusku, deset (nakonec vítěznému) Švédsku a dvanáct borci z Ázerbájdžánu, znamená jen tolik, že jsme multikulturní zemí, jak si ostatně Brusel přeje*. Stejný druh synekdochy čtenář nalezne také dále v textu: *Poslali jsme do Bruselu dvě čerstvé zprávy o stavu České republiky, či A proč by nepustil, když letos o nejlepší píseň Starého kontinentu bojovala i Austrálie*.

Text 52 - Zápisky z černé kroniky doby pervitinové

V samotném titulku analyzovaného textu autor užil ustálené spojení: *Zápisky z černé kroniky doby pervitinové*, které je užíváno jako neslovesný frazém označující rubriku v novinách, která přináší zprávy o nehodách, vraždách, krádežích aj. Stejný frazém: *Výčet zápisů z černé kroniky z různých koutů Česka má společného jmenovatele.*“ se v textu znovu opakuje.

V textu je užita také metonymie: *Muž se pokusil před hlídkou ujet, ale přelétl přes říditka a prchal do lesa*. Jedná se o přenesení pojmenování činnosti na jejího původce.

Za slovesný frazém pokládáme spojení: *Všichni pachatelé byli v době svého činu pod vlivem pervitinu*.

Neslovesný frazém čteme v textu: *Před lety tyto organizované skupiny ovládaly tuzemský černý trh s marihuanou, z jejíž produkce vytvořily skutečný průmysl*. V SČFI je význam tohoto frazému charakterizován jako „sféra oběhu zboží, ve kterém se pokoutně, nezákonně uskutečňuje koupě a prodej nedostatkového zboží za vysoké ceny úředně nekontrolovatelné“ (SČFI, 2009, s. 362).

Metaforicky je užito terminologické spojení: *Stát se časovanou bombou. Tedy pokud už náhodou nevybuchla*.

Text 53 - Tak máme sochu v Bruselu, ale co z toho je a bude?

V textu jsou užity slovesné frazémy, které SČFI zachycují, jsou běžné: *Česká umělecká skupina Pode Bal už svého času vzbudila pozornost výstavou obřích portrétů soudců a prokurátorů, kteří se zapletli s někdejšími komunistickým režimem*. Spíše knižní je slovesné spojení: *Nyní se znovu pustila do díla*, které Čermákův slovník neuvádí. SČFI obsahuje frazémy: *být dílem něčeho, dělat dílo, chopit se díla* (SČFI ,

2009, s. 126), ale žádné spojení, jehož by námi analyzovaný výraz mohl být aktualizací, neuvádí.

Další analyzované spojení: *Přesně taková směs pocitů provází nejspíš každého, kdo kolem toho svérázného díla projde* lze pojmut jako aktualizaci frazému: *smíšené pocity* (SČFI, 2009, s. 250).

K neslovesným frazémům patří *železná opona: Ukazuje mladého chlapce Hartmutha Tautze, který v roce 1986 chtěl překonat železnou oponu poblíž Bratislavy a skončil v nebi*. V textu se objevuje čtyřikrát a je chápáno jako „v době studené války umělá přehrada mezi socialistickými a kapitalistickými státy spočívající v omezování politického, hospodářského a kulturního styku“ (SČFI, 2009, s. 225). Primárně je tento výraz pojmenováním známým z divadelního prostředí, kde slouží k oddělení hlediště a jeviště v případě, že by vypukl požár. Další ustálené spojení: *Ten drsný výjev má samozřejmě strhnout pozornost* je slovesný frazém, který je užíván pro označení vědomého a chtěného vzbuzení zájmu.

Autor v textu užil také spojení: *Ukazuje, že smrt byla přítomná v hraničním pásmu až do samého konce, neboť na československé železné oponě se umíralo ještě v roce 1989*. V případě tohoto výrazu se jedná o metaforu.

Ve spojení: *Ovšem zatímco smrt byla kdykoli pohotově po ruce, se spravedlností to bylo a je o dost horší* je být po ruce slovesný frazém, který je užíván k vyjádření fyzické blízkosti.

Další spojení: *Potrestáni byli pouze čtyři pohraničníci, a to na té nejnižší úrovni* je aktualizace neslovesného frazému: *na nejvyšší úrovni* (SČFI, 2009, s. 371). V tomto případě došlo k aktualizaci tak, že autor užil opozitum přídavného jména, které je součástí ustáleného pojmenování. Z hlediska stylové příslušnosti se jedná o publicistický frazém.

Text 54 - Začíná se hledat možný nástupce Miloše Zemana

Tento text obsahuje spojení: *V záplavě zpráv o sjezdu KDU-ČSL to trochu zaniklo, ale lidovce⁷ oficiálně začali hledání možného nástupce Miloše Zemana v prezidentské funkci*. Zřejmým autorovým úmyslem v tomto konkrétním textu bylo užitím této metafory naznačit velké množství zpráv týkajících se sjezdu politické strany KDU-ČSL.

⁷ Substantivum uvedené v chybném pádě (citace z analyzovaného zdroje).

Čtenář textu se setkává také se spojením: *Má to jen malý háček*. Jedná se slovesný frazém: *mít (v sobě) háček* (SČFI, 2009, s. 178), který autor doplnil přídavným jménem. Obecně je používán pro vyjádření skryté vady nebo komplikace. Z hlediska stylové příslušnosti se jedná o frazém kolokviální, ale současně je užíván také v rámci spisovných, a to i psaných textů.

V textu se objevuje také synekdocha, a to: *I oni mohou přijít se zajímavým jménem*. Autor použil tento druh metonymie jako označení potenciálního kandidáta.

Spojení *mít toho za sebou: Ač mu letos bude teprve čtyřicet let, v politice už toho má za sebou poměrně dost* se užívá ve smyslu úspěšného zdolání překážek či obtíží. Jedná se o kolokviální frazém a z hlediska expresivity se jedná o výraz příznivý.

Objevuje se zde také aktualizovaná forma větného frazému: *sejde z očí / vočí, sejde z myslí* (SČFI, 2009, s. 632). Autor textu užil pouze jeho první část v aktualizované podobě: *Jeho nevýhodou je, že v Bruselu sešel z očí a někteří mu mohou vyčítat, že na nejvyšší funkci ve státě je přece jen mlád*. Tento frazém se vyskytuje jak v běžně mluveném jazyce, tak v spisovných psaných textech.

Další spojení: *Největší otazník visí nad kandidátem ANO* řadíme mezi metafory. SČFI uvádí několik frazeologických spojení, jejichž součástí je substantivum *otazník*, ale v tomto případě se jedná o obrazné pojmenování, které zmíněný slovník neuvádí. Tuto metaforu užil autor v tomto konkrétním případě pro vyjádření nejistoty, která se pojí s touto problematikou.

Text 55 - Vtipný radní chce mít hrob v pangejtu

V SČFI je uveden frazém: *Ať (už) (sloveso / příslovce / podstatné jméno) nebo / či / ať (sloveso / příslovce / podstatné jméno)* (SČFI, 2009, s. 47), se kterým se čtenář setká v tomto analyzovaném textu. *Ať se to někomu líbí, nebo ne, je tu generace, která se na naši hroznou válečnou a poválečnou minulost dívá s nadhledem a dokáže o ní žertovat*. Autor zde užil aktualizovanou podobu tohoto frazému, kdy v druhé části spojení užil na místě slovesa jen zápornou částici *ne*. Tento frazém je užíván při vysvětlování významu alternativ nějaké činnosti, vlastnosti, věci či osoby.

V textu se objevuje také metafora: *MF DNES a posléze iDNES.cz popsaly v tomto týdnu facebookovou stránku „Sudety – nejkrásnější místo v pekle“, kterou dělá Dominik Feri, čerstvý maturant z Teplic a radní za TOP 09 v tomto městě*. Autor chce poukázat na to, že maturita byla absolvována v nedávné minulosti.

Text dále obsahuje dva slovesné frazémy: *Někdy Dominik Feri pustí do světa hesla, která ukládá do úst tu pornohvězdě, tu Konradu Henleinovi, a někdy zamíří i výš.* První z uvedených je užíván ve smyslu veřejného oznámení či rozšíření nějaké informace. Druhý, *ukládá do úst*, SČFI vysvětluje jako „připsat něco někomu a vymyslet si tak jeho autorství“ či „prezentovat, uvést něco skrze někoho“ (SČFI, 2009, s. 857).

V textu je i neslovesný frazém: *Feri – už vážně – vyprávěl, že i přes černý humor chce zlepšit region, že míří na mladé lidi, kteří nevědí o odsunu nic a mohli by se i díky provokaci o konec války zajímat.* Chápeme jej jako veselost založenou na komičnosti či vtipu inspirovanou tragickými událostmi. (SČFI, 2009, s. 112)

Závěr

Po důkladném prostudování odborné literatury jsme zvolili třídění frazeologických spojení podle F. Čermáka a vycházeli jsme z jeho *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (2009).

Zkoumali jsme celkem padesát pět analytických článků z deníků *Mladá fronta DNES* uváděných v sekci *Názory*.

Užívání frazémů a obrazných prostředků je ve zkoumaných publicistických textech nerovnoměrné. Setkáváme se s texty, které obsahují až 12 hledaných výrazů (text 22, dále jen T), nebo pouze jeden výraz T30. Ustálené frazémy nacházíme také v názvech článků, kde jsou užity pro svou působivost. Například: *Rusnokův reparát a labutí píseň našich sympatií k Izraeli* T2 nebo *Zápisky z černé kroniky doby pervitinové* T52.

Možnosti uplatnění frazémů v analyzovaných textech se odvíjejí od funkčního stylu publicistického. Frazémy stejně jako obrazná pojmenování slouží k oživení textu. Například: *Vím, že jsem neobjevil Ameriku, že...*T7 nebo *Pět let u nás rekord návštěvnosti za premiérový víkend držel zuby nehty předposlední díl Harryho Pottera* T20. Snahou těchto výrazů je poutat recipientovu pozornost ke sdělovaným informacím. Například: *Má to jen malý háček* T54. Autor je navíc schopen těmito výrazy vyjádřit nějakou informaci stručněji a výstižněji než při užití primárních výrazů. Hlavním předpokladem k tomu je skutečnost, že se jedná o automatizovaná spojení, tedy všeobecně známá a srozumitelná.

Jedním z cílů bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou obrazná pojmenování a ustálené obraty na obrazném základě v textech frekventované. Nejčastěji jsou ve zkoumaných textech užívány slovesné frazémy. Pocházejí z různých stylových vrstev:

a) z hovorové, kolokviální, např. *brát útokem, hodit přes palubu, prodat nos mezi očima* T1, *táhnout za jeden provaz* T3, *zatlačit do kouta* T6, *nadělat paseku, smést něco se stolu* T7, *být v ráži* T12, *to sedí, mluvíš mi z duše* T20, *dát někomu košem* T29;

b) knižní *prospívat duši i tělu* T16 (obměna *prospívat na duši i na těle*), *dát jasně najevo* T29, *vidět něco v daleko lepším světle* T33 (SČFI má *v pravém světle*);

c) slangová, nejčastěji ze sportovního slangu: *schytat od někoho něco* T10, *dostat šanci* T11, *hrát nefér* T32 apod.

Některé frazémy jsou frekventované především v publicistice: *kráčet od úspěchu k úspěchu, proniknout pod kůži* T13, časté jsou aktualizace jak frazémů neslovesných, např. *klíčoví muži* T8 (obměna frazému *klíčová otázka*), tak frazémů slovesných,

např. *zvolnit tempo, kritikové volili proti hlavnímu proudu* (vzniklo kondenzací *jít proti proudu, plavat, plout proti proudu*) T8, *mít své kouzlo* T9, *něco je na spadnutí* T33 a jiné.

Vznikají metaforická vyjádření, mnohdy rozvedená jako tažená metafora: *Tržní ekonomika dodala na mediální louku mnoho vláhy a živin* T9. Některá ustálená spojení mají charakter klišé. Takové příklady poskytuje T39: *první vlaštovka spolupráce, která přinese ovoce*. Jako klišé mohou působit i nově utvořená obrazná spojení, viz tamtéž dále: *vypouštění okřídlených družebních vlaštovek; vlaštovky poletující nad kulturním mostem mezi národy*.

Nejméně jsou v textu zastoupena ustálená přirovnání. Například v T27: *být platné jako mrtvému zimník*. Většinou jsou však užita přirovnání metaforická, např. *jako kdyby spadlo z Marsu* (tamtéž).

Menší skupinu tvoří také větné frazémy, například: *Člověk nikdy neví* T2; některé z nich jsou větnými ekvivalenty: *Ani náhodou!* T15, *Žerty stranou!* T17, *Ale jinak klobouk dolů před inženýry* T35.

Někdy je větný frazém aktualizován, jako např. *Na každou lež se voda vaří* – za původní *Na každou svini se voda vaří*.

V práci jsme sledovali také aktualizaci ustálených výrazů nevětných. Zejména u větných frazémů jsme se setkali s tím, že autor užil pouze část ustáleného frazeologického spojení, kterou doplnil podle potřeby: *Jenže má smysl rozdělovat holuba na střeše, když je docela možné...* T16, nebo *Jeho nevýhodou je, že v Bruselu sešel z očí a někteří mu mohou vyčítat, že...* T54, případně obměnil, poněkud nevhodně, ustálené spojení *sypat si popel na hlavu* takto: *Pochválíte její úces a posypete si popel na hlavu* T44. Frazémy chápeme jako jedinečná víceslovná a ustálená spojení, jejichž význam není odvoditelný z významu jejich jednotlivých slov.

Frazémy neslovesné byly poměrně frekventované: *vzdušné zámky* T1, *kouzlo osobnosti* T1, *labutí píseň* T2, *učebnicový příklad* T4, *hubená léta, tučná léta* užitá k aktualizaci v T13, *červená knihovna, zlatá střední cesta* T20, *tváří v tvář* T44 aj.

Z obrazných pojmenování neustálených byla nejčteněji zastoupena metafora. Toto přenesené pojmenování na základě vnější podobnosti bylo užito zejména pro zpestření textu: *Pokud skutečně skončí, tak na vrcholu* T19 nebo *Hokej se bezpochyby vyrovnává, nehledě nato však špička zůstává maximálně osmičlenná* T33. Oblíbené jsou v námi zkoumaných textech metafory s nadsázkou: *V záplavě zpráv o sjezdu KDU-ČSL to trochu zaniklo...* T54.

Obrazná pojmenování tvoří podstatnou součást funkčního stylu publicistického. Uvádíme pro zajímavost ještě další: *herecký ohňostroj* T1, *moře nepřátel* T2, *hradní pán* T3, *pomocná berlička* T7, *něco je záchrannou brzdou* T23, *horké místo* T31, *přitažený za vlasy*, T47, *selský rozum* T47; metaforická jsou i spojení *klečet na hrachu* T6, *mít něco nahnuté* T23, *hustit něco do někoho* T24, *Západ si s menšími státy utírá boty* T26, *mít v něčem guláš* T47 aj. K oživení textu slouží i metaforicky užitá slovesa *naběhnout si*, *odskákat něco*, *vyštípat někoho*.

V textech se hned několikrát opakovala synekdocha, kterou autor užil k označení obyvatel zemí ležících na evropském kontinentu; oslovil je *Evropo* T51. Dále tímto zvláštním typem metonymie, synekdochou, autor označuje reprezentanty jednotlivých zemí či instituce Evropské unie sídlící v Bruselu. Například: *Poslali jsme do Bruselu dvě čerstvé zprávy o stavu České republiky* T51, či *A proč by nepustil, když letos o nejlepší píseň Starého kontinentu bojovala i Austrálie* T51. Tento typ synekdochy se ukázal být v publicistických textech frekventovaný.

Při užití frazému a obrazného pojmenování v publicistickém textu autor předpokládá čtenářovu schopnost bezproblémového porozumění. V textu jsme se však setkali se spojením, jehož pochopení může být problematické. Jako příklad uvádíme: *U německého hnutí Pegida jde očividně taky trochu za kulisy* T12. V textech se objevovaly ještě další typy obrazných pojmenování, které by byly vhodné k dalšímu zkoumání.

Seznam pramenů

Text 1 - Evropští bankéři míří na Vlka z Wall Street. U nás letí spíš Šmejdi, pondělí 13. 1. 2014, MF DNES XXV/10

Text 2 - Rusnokův reparát a labutí píseň našich sympatií k Izraeli, úterý 14. ledna. 2014, MF DNES XXV/11

Text 3 - Není podstatné, co Čáslavská udělala, ale kolikátá je, středa 15. 1. 2014, MF DNES XXV/12

Text 4 - Na plné náhradě vkladů vydělávají úrokoví turisté, čtvrtek 16. 1. 2014 MF DNES XXV/13

Text 5 - Politici postřehli babyboom. Vědí, že je už na základkách, pátek 17. 1. 2014 MF DNES XXV/14

Text 6 - Vážně je to tak. Miloš Zeman pomohl Bohuslavu Sobotkovi, sobota 18. 1. 2014 a neděle 19. 1. 2014, MF DNES XXV/14

Text 7 - O právech Česky Nash a Američanky Williamsové, pondělí 2. 2. 2015, MF DNES XXV/27

Text 8 - Co může ministr kultury: zajít si na super muzikál, úterý 3. 2. 2015, MF DNES XXVI/28

Text 9 - Noviny bývaly drahé jako kráva. Doopravdy, středa 4. 2. 2015, MF DNES XXVI/29

Text 10 - Tobě třetinu sádry, tobě třetinu školy, čtvrtek 5. 2. 2015, MF DNES XXVI/30

Text 11 - Šance na lepší budoucnost severu, bez těžby, pátek 6. 2. 2015. MF DNES XXVI/31

Text 12 - Politika podle automatického korektora, sobota 7. 2. a neděle 8. 2. 2015, MF DNES XXVI/32

Text 13 - Česko je dobyto, hlásí biatlon. Ale tím to nekončí, pondělí 9. 2. 2015, MF DNES XXVI/ 33

Text 14 - Jak Slováci zabili bobra a ztrapnili tradiční rodinu, úterý 10. 2. 2015, MF DNES XXVI/ 34

Text 15 - Doba internetová aneb profese, které zaniknou, středa 11. 2. 2015, MF DNES XXVI/35

Text 16 - Miláčku jdeme od sebe. Zaskočí pantáta stát, čtvrtek 12. 2. 2015, MF DNES XXVI/36

Text 17 - Být úspěšný politik není jako zdolat Everest, pátek 13. 2. 2015, MF DNES XXVI/37

Text 18 - O motorestu, kde jsme se nikdy neměli sejít, sobota 14. 2. a neděle 15.2 2015, MF DNES XXVI/38

Text 19 - O medaili, která by vydala na román, pondělí 16. 2. 2015, MF DNES XXVI/39

Text 20 - Proč láká Padesát odstínů šedi víc než Harry Potter, úterý 17. 2. 2015, MF DNES XXVI/40

Text 21- Válka, to jsou dvě krychle čokolády. A strach, středa 18. 2. 2015, MF DNES XXVI/41

Text 22 - Až se znovu začnou krást madony, čtvrtek 19. 2. 2015, MF DNES XXVI/42

Text 23 - Poutavější než deset malých černoušků, pátek 20. 2, 2015, MF DNES XXVI/43

Text 24 - Řízek a diskotéka, uplácení voličů v mezích zákona, sobota 21. 2. a neděle 22. 2. 2015, MF DNES XXVI/44

Text 25 - Fotbalová liga na férovku. Hlavně aby byla fér, pondělí 23. 2. 2015, MF DNES XXVI/45

Text 26 - Otrne se Morava? Putin myslí, že ne, úterý 24. 2. 2015, MF DNES XXVI/46

Text 27 - Tvůrce Scio testů a jeho nový experiment, středa 25. 2. 2015, MF DNES XXVI/47

Text 28 - Upovídaný starosta a příliš stručná policie, čtvrtek 26. 2. 2015, MF DNES XXVI/48

Text 29 - Boj v podhradí o euro, trochu jako z Marsu, pátek 27. 2. 2015, MF DNES XXVI/49

Text 30 - Výchova dívek v (arabských) Teplicích, sobota 28. 2. a neděle 1. 3. 2015, MF DNES XXVI/50

Text 31 - Ukrytý v stínu lesa igelit – to kdyby..., čtvrtek 30. 4. a pátek 1. 5. 2015, MF DNES XX VI/101

Text 32 - Rathova díra a presumpce nevinny, sobota 2. 5. a neděle 3. 5. 2015, MF DNES XXVI/102

Příloha 33 - České hokejové šílenství a řehole Jaromíra Jágra, pondělí 4. 5. 2015, MF DNES XXVI/103

Text 34 - Jak chtěl Ahmad upéct Italům pizzu, úterý 5. 5. 2015, MF DNES XXVI/104

Text 35 - Přichází éra omlazených seniorů, středa 6. 5. 2015, MF DNES XXVI/105

Text 36 - Šest set let od zařazení Wycliffa na index, čtvrtek 7. 5. a pátek 8. 5. 2015, MF DNES XXVI/106

Text 37 - A k tabuli půjde... Tak třeba nás repetent Tomio, sobota 9. 5. a neděle 10. 5. 2015, MF DNES XXVI/107

Text 38 - Vypůjčený sudí, „hovada“ a český fotbal v kurzu, pondělí 11. 5. 2015, MF DNES XXVI/108

Text 39 - Policie Šanghaj, Ordinance Peking. Co přijde z Číny? úterý 12. 5. 2015, MF DNES XXVI/109

Text 40 - Skoro 600 slov o paměti a jejích ohýbačích, středa 13. 5. 2015, MF DNES XXVI/110,

Text 41 - To fakt chceme přibouchnout běžencům dveře, čtvrtek 14. 5. 2015, MF DNES XXVI/111

Text 42 - Kdo nemyslí, volí vyšší dluhy. Hop, hop, hop! pátek 15. 5. 2015, MF DNES XXVI/112

Text 43 - Mezi pusou a vínem by mělo být jen sklo, sobota 16. 5. a neděle 17. 5. 2015, MF DNES XXVI/113

Text 44 - Rybáři i ti další výtržníci pod dohledem státu, pondělí 18. 5. 2015, MF DNES XXVI/114

Text 45 - Žijeme v době, kdy i velcí chlapi fňukají, úterý 19. 5. 2015, MF DNES XXVI/115

Text 46 - Příběh o zmatku kolem papeže a hosta z Palestiny, středa 20. 5. 2015, MF DNES XXVI/116

Text 47 - Trápí mě sen ošidný a trápí mě král sám, čtvrtek 21. 5. 2015, MF DNES XXVI/117

Text 48 - Žádný had na tři. Ani socialisté z kostela, pátek 22. 5. 2015, MF DNES XXVI/118

Text 49 - Chorvatsko se mění, ani hokej mu není cizí, sobota 23. 5. a neděle 25. 5. 2015, MF DNES XXVI/119

Text 50 - Jaké váhy odměřují míru viny cyklistů, pondělí 25. 5. 2015, MF DNES XXVI/120,

Text 51 - Dobrý večer Evropo, a vypni už tu estrádu, úterý 26. 5. 2015, MF DNES XXVI/121

Text 52 - Zápisky z černé kroniky doby pervitinové, středa 27. 5. 2015, MF DNES XXVI/122

Text 53 - Tak máme sochu v Bruselu, ale co z toho je a bude? čtvrtek 28. 5. 2015, MF DNES XXVI/123

Text 54 – Začíná se hledat možný nástupce Miloše Zemana, pátek 29. 5. 2015, MF DNES XXVI/124

Text 55 - Vtipný radní chce mít hrob v pangejtu, sobota 30. 5. a neděle 31. 5. 2015, MF DNES XXVI/125

Použitá literatura

BEČKA, Josef Václav. *Česká stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992, 467 s. ISBN 80-200-0020-8.

ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1997, 294 s. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-858-6621-8.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s. ISBN 978-807-1069-614

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1: Přirovnání*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-216-5.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2: Výrazy neslovesné*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 3: Výrazy slovesné*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-217-2.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4: Výrazy větné*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-219-6.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985, 281 s. Studie a práce lingvistické.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě a tvoření slov*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969, 76 s. Učební texty vysokých škol (SPN).

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2., nezměn. vyd. Praha: Academia, 1989. *Slovník spisovného jazyka českého SO*

HUBÁČEK, Jaroslav, Eva JANDOVÁ a Jana SVOBODOVÁ. *Čeština pro učitele*. Vyd. 1. Opava: Optys, 1996, 303 s. ISBN 80-858-1941-4.

HUBÁČEK, Josef. *Učebnice stylistiky pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 219 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

CHLOUPEK, Jan a Dagmar KREISELOVÁ. *Stylistika pro učitele*. Vyd. 1. Ostrava: Univerzita Palackého, 1997, 109 s. Učební texty Ostravské univerzity. ISBN 80-704-2119-3.

CHLOUPEK, Jan. *Stylistika češtiny*. Vyd. 1. Praha, 1991, 294 s. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-042-3302-3.

JUNKOVÁ, Bohumila. *Jazyková dynamika současné publicistiky*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2010, 238 s. Jazykověda (ARSCI). ISBN 978-807-4200-076.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. Encyklopedický slovník češtiny. ISBN 80-7106-484-X.

KROBOTOVÁ, Milena. *Úvod do české stylistiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 126 s. ISBN 80-244-0315-3.

NEKULA, Marek, Zdenka RUSÍNOVÁ a Petr KARLÍK. *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, 800 s. ISBN 80-7106-134-4.

PAVERA, Libor. *Lexikon literárních pojmů*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 294. ISBN 80-7182-124-1.

POKORNÝ, Ludvík. *Úvod do české lexikologie*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1991

Elektronické zdroje

Západ. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1pad>

Přílohy

Příloha 1 - Text 16

čtvrtek 12. 2. 2015; MF DNES XXVI/36

Miláčku jdeme od sebe. Zaskočí pantáta stát

A zase máme Národní týden manželství. S ním i další, nová čísla o rozvodech. Žádný paradox, naopak, pěkně ty dvě události spolu ladí – aby ne, když manželství je hlavní příčinou rozvodu, jak praví klasik.

V disciplíně rozvodů jsme setrvale „dobří“. Téměř polovina manželství se rozpadá. Patříme k zemím s vyšší rozvodovostí, ale trumfnou nás severské a některé západoevropské státy, například Belgie. Průměrně spolu zdejší partneři vydrží třináct let, nejčastěji se však rozvádějí po třech až pěti společných letech. Tolik statistici.

Asi to manželství neumíme. Protože ve skutečnosti tu starodávnou instituci chválíme a toužíme po ní. Také víme, že manželství na rozdíl od rozvodu prospívá duši i tělu, aspoň to tvrdí výzkum: jsme šťastnější, zdravější, žijeme déle, více vyděláváme, více si naspoříme, ženatí muži jsou úspěšnější, mají více sexu a děti více prospívají. Ostatně ty jsou otloukánky manželského neuměteltví: jsou víc ohrožené chudobou, citovým strádáním, mají větší dispozice k budoucí kriminalitě i ke ztroskotávání svých manželství. Mimo manželství se rodí už polovina dětí, i když ne všechny jsou bez otce, rodiče žijí spolu, jen tak bez papíru.

Dá se s tím něco dělat, když už je to rozvedené žití tak příšerné a nevýhodné?!

Mají se třeba zpřísnit rozvody? Nesmysl. Lidé utečou do nesezdaných svazků, které jsou ještě vachrlatější než manželství.

Má se zrušit registrované partnerství homosexuálů? Řada vášnivých obhájců tradiční rodiny tvrdí, že tenhle moderní výdobytek jí podráží nohy. Nesmysl. Znáte někoho, kdo se rozvedl kvůli tomu, že už rodina není, co bývala za časů našich babiček? Ano, atmosféra se změnila, společnost je k rozvedeným tolerantní, žádný černý puntík na pověsti rozvodové razítka nedělá. Ale povolené sňatky homosexuálů jsou spíš důsledkem té rozvolněné atmosféry než příčinou.

Anebo má stát znechutit lidem rozvody snižováním sociálního zajištění osamělých rodičů? Je pravda, že od chvíle, kdy sociální stát začal lidem krýt záda, kdy zaskakuje za širší rodinu při pomoci v nouzi, rodiny se začaly drolit. Stát se stal jakýmsi třetím rodičem dítěte. Zrušit rodinu je snazší než v hluboké minulosti – miláčku, jdeme od sebe, na ústa nepadneme, je tu pantáta stát, i ty alimenty za nehodné rodiče by chtěl

platit! Také nesmysl. Sociální podporu osamělých rodičům žádný politik nezruší, a i kdyby, zasál by Ústavní soud. Většina osamělých rodičů s dětmi jsou opravdu chudí či zchudlí, nikoli vypočítaví.

Nesnesitelná lehkost rozvádění však státu logicky vadí, a to i ekonomicky. Jeho sociální kapsu to stojí nemalé peníze. Proto se politici – a neříkejme jim tentokrát sociální inženýři – snaží neustále něco vymýšlet. Jednou třeba společné zdanění manželů, které je výhodné pro páry, kde jeden vydělává hodně a druhý málo nebo nic a stará se doma o děti. Jako každý dobře míněný zásah shůry to však má i nedobré vedlejší efekty: zjistilo se, že část žen je pak méně ochotna hrnout se do práce. Když se nehrnou, mají nižší příjmy, platí nižší odvody a poté dostávají nižší peníze. Nové řešení? Už se klube v penzijní komisi: rozdělení příštích penzí za dobu, kdy pár žil spolu. Jenže má smysl rozdělovat holuba na střeše, když je docela možné, že jednou budeme dostávat všichni stejně nízký důchod kvůli díře v penzijní pokladně?

Je jednodušší ocenění rodiny, která vychovává děti. Bez ohledu, zda se rodiče rozvedou, kolik žijí spolu. Ty dobře vychované děti by mohly z povinných odvodů posílat nějaké to procento místo do státní kasy rovnou na penzijní účet rodičů. Vědí lépe než stát, jak se stará máma či táta.

(autorka: Jana Bendová, komentátorka MF DNES)

Příloha 2 – text 29

pátek 27. 2. 2015; MF DNES XXVI/49

Boj v podhradí o euro, trochu jako z Marsu

Kdo by se po půl roce stráveném na druhém konci zeměkoule tento týden vrátil do České republiky, musel by nabýt dojmu, že jsme právě uprostřed kampaně před rozhodnutím, zda země přijme euro, či zůstane u koruny. Nic takového však není pravda a téma se tento týden a českou politickou scénu sneslo ani tak, jako kdyby zde náhle přistáli Mart'ani.

Začal to šéf Svobodných Petr Mach, jenž představil listinu se třinácti podpisy europoslanců. Požadují změnu pravidel, aby Česko nemuselo přijímat euro, což lidé odhlasovali už v referendu před vstupem do Evropské unie, ale on chce, aby to bylo dobrovolné rozhodnutí.

Sám Mach přiznává, že pro to nezíská podporu většiny europoslanců. Chce vyprovokovat debatu. Asi nejzajímavější a jeho akcí tak je, že získal i podpis Jana Kellera, který vedl ve volbách kandidátku ČSSD, té ČSSD, která se verbálně zaklíná tím, že rozhodně trvá na přijetí eura.

Mach o jeden den předběhl projednávání Petice pro korunu v Senátu. Ta měla být esem ODS před eurovolbami, ale nakonec to byla spíš kulová sedma. Odbýt to ale jen tím, že se přetahují dvě strany, z nichž jedné jde o přežití a druhá, mířící na podobné voliče, se snaží zaujmout její místo, by byla škoda. Debata v Senátu byla zajímavá.

„Jsme, přátelé, jediná země z celého bývalého prostoru Rakouska-Uherska, která drží ten monarchistický název měny koruna nepřetržitě od roku 1892. Více než 120 let," pravil viceguverner České národní banky Mojmír Hampl. A aby dal jasně najevo, na které straně stojí, prohlásil: „Neopravujeme to, co není pokažené."

Není divu, že sklidil pochvalu od senátora ODS Tomáše Grulichy, že je na bankovní radu ČNB hrdý. Aby ne, když ji poskládal euroskeptický zakladatel jeho strany Václav Klaus.

Senát s převahou vládní koalice pak odmítl návrh ODS, aby případnému přijetí eura muselo předcházet referendum. Dost možná k tomu nakonec čeští politiky pod vlivem velké skepse občanů dospějí. A že se přikloní k názoru, že při vstupu do EU lidé hlasovali o trochu jiné Unii, než jaká je teď, i se záchranným eurovalem. Jenže takové hlasování může být aktuální až za řadu let.

„Myslím, že to není téma dne a že do roku 2020 nikdo nenavrhne, aby se česká měna, česká koruna zrušila, abychom přešli na euro,“ pojmenoval naléhavost tématu předseda Senátu Milan Štěch.

I náměstek ministra financí Jan Gregor řekl, že brzké přistoupení k euru nelze očekávat.

„Je třeba udržovat hladinku zájmu,“ vysvětloval mi europoslanec ODS Jan Zhadil, proč vlastně téma, načasované, jako kdyby spadlo z Marsu, řeší teď. Ta hlavně, že jde jen o hladinku zájmu, ne jinou.

I ministr financí Andrej Babiš říká, že na vstup do eurozóny, která musí vyřešit problém Řecka, není doba. Komentoval vyjádření prezidenta Miloše Zemana, že přemaluje bankovní radu ČNB z modré na růžovou a udělá vše proto, aby v ní seděli jen lidé podporující euro.

V té souvislosti muselo prezidenta potěšit, jak dali vládě ve Sněmovně košem zástupci komunistů a Úsvitu, ale také možná pro někoho překvapivě TOP 09. Odmítli nápad, aby o členech bankovní rady nerozhodoval jen prezident, ale aby se na tom jako u ústavních soudců podílel Senát.

Zase takové překvapení to ale není. TOP 09 je stejně jako Zeman pro euro. Malou naději, že svůj nápad prosadí, vládě dává prostor ODS. Ta by do rozhodování chtěla vtáhnout i Sněmovnu a vládu.

Kdo si ale myslí, že by pak bankovní rada ČNB byla více nezávislá, ať se přihlásí.
(autor: Josef Kopecký, reportér iDNES.cz)

Příloha 3 - text 31

čtvrtek 30. 4. a pátek 1. 5. 2015; MF DNES XX VI/101

Ukrytý v stínu lesa igelit – to kdyby...

Na tu zářivě červenou lesklou barvu, která obtékala bílé logo obkroužené černou a žlutou konturou, nikdy nezapomenu. Bylo mi asi osm a mamka mi na burze koupila igelitku Lego. Stála nejmíň dvacku, ale byla tak krásná! Hladkou, ještě bez skladů, jsem si ji odnesla domů. A pak si do ní dala výtvarku – vodovky, štětce, kelímek, klovatinu – a ve dnech, kdy ve škole bylo kreslení, ji nosila všem na očích. Tedy, dokud do ní ty štětce nepropíchnaly díry, že ano.

Od té doby moje vášeň pro igelitky poněkud vychladla. Přestaly být něčím zvláštním. Zevšedněly. A pak jsme se v nich začali topit. Dnes je PVC měkčeneho typu (čti igelitu) 80 let a je to tak mimořádně rozpínavý stařík, že kvůli němu v Evropě vznikají směrnice.

Toto úterý schválili europoslanci baterii pravidel, pomocí nichž by měli členské země EU snížit produkci igelitových tašek znečišťující životní prostředí.

Na první pohled to vypadá zhruba stejně světodějně jako hradní hledání neexistujícího článku Ferdinanda Peroutky. Vzbuzuje těžké rozpaky, zda dotyční nemají na práci nic důležitějšího. Pokud jde o povinnou četbu Jiřího Ovčáčka, tady mi nesmyslnost jeho počínání asi nikdo nevymluví. Ale ty igelitky, to je ve skutečnosti celkem monstrózní věc.

Z bruselských statistik můžete vyčíst, že každý Evropan použije ročně na 200 kusů těchto tašek. Řeč je o tenkostěnných igelitkách, s tloušťkou pod 50 mikronů. Do kterých, když vložíte nákup, vám okurka zcela jistě vyvrtá díru a už je s vysokou pravděpodobností nebudete moci používat znovu. S jednorázovými pytlíky je to ještě mnohem horší, celkově se jich na starém kontinentu spotřebuje úctyhodných 90 miliard ročně. Pokud jde o Česko, nevládní organizace Arnika před časem spočítala, že by igelitové tašky a sáčky, které každoročně použijeme a vyhodíme, pokryly rozlohu skoro celé Ostravy. A to už tu zhruba dva roky neexistuje žádný velký obchodní řetězec, který by k nákupu dával igelitové tašky zdarma.

Pojďme dál a nakoukneme do údajů Greenpeace, podle kterých končí nejméně osm procent evropských igelitových pytlíků v moři, kde - spolu s dalšími plasty - připraví o život na sto tisíc mořských savců a přes milion ptáků.

Z této perspektivy je unijní tlak, aby členské země do roku 2018 tašky buďto zcela zpoplatnily, anebo se jinak postaraly o to, že roční spotřeba klesne, velmi racionální. Do

roku 2019 to má být 90 kusů na osobu, do roku 2025 40 tašek na osobu. Připočítat můžeme propočet Evropské komise, že se omezením produkce tašek ušetří až 740 milionů eur ročně.

Ale: mají nám, zákazníkům, mluvit politici i do toho, v čem si odnášíme nákup? Nemělo by být na našem svobodném rozhodnutí, jestli chceme být šetrní a pořídíme si síťovku? A pokud přistoupíme na logiku, že veřejným zájmem je neutopit se v plastu, proč není veřejným zájmem neudusit se ve smogu. Vznikne také směrnice, podle které se musí snížit počet osobních automobilů na jeden kus na sto obyvatel?

Jistě, průměr přitažený za vlasy. Auto je vysoce užitečná věc, pracovní pomůcka, mnohdy těžko nahraditelná. Výrobek se širokým využitím. Igelitová taška má oproti tomu jediný účel - aby se z ní ve velmi krátkém časovém úseku stal odpad. A ten umíme jen těžko zlikvidovat.

Nejsem velký příznivec regulací, ale kvůli igelitovým taškám se na nikoho zlobit nebudu. A v nejhorším, když si tu síťovku zapomenou doma, tak za igelitku zaplatím. Však už jsem za ni byla ochotná dát dvacet korun!

(autorka: Simona Holencová, vedoucí regionu MF DNES)

Příloha 4 - text 34

úterý 5. 5. 2015; MF DNES XXVI/104

Jak chtěl Ahmad upéct Italům pizzu

„Myslel jsem, že jdu do ráje, ale opustil jsem Egypt jen proto, abych našel další Egypt,“ říká osmnáctiletý Ahmad, kterého reportéři listu Financial Times potkali v římském denním centru pro uprchlíky. Chlapec hranice ráje našel a s velkým úsilím překročil. Jenže žádný ráj za nimi nebyl. Teď by se moc rád vrátil domů, kde mu bylo lépe, ale na to už nemá peníze. Všechny utratil za cestu do ráje. Co bude dál, neví. Natahuje misku, pevně svírá lžičku a věří, že ho pracovníci charity nenechají zemřít hladem a žízní.

Jeho představa o životním štěstí přitom vypadá docela skromně - moc bych chtěl pracovat na trhu, vozit ovoce a zeleninu. A kdyby dal snění opravdu volný průchod, pekl by Italům pizzu, případně umýval auta. Nic z toho se mu nesplnilo ani náznakem. Zjistil, že na každé místo, o které stál, se hlásí padesát konkurentů. Jako uprchlík samozřejmě nemá šanci. Nikdo mu nevěří. Místo práce teď stojí ve frontě na čisté oblečení a připojení k internetu, jediné spojení s domovem, po kterém se mu stýská.

To, co Ahmadovi možná jednou provždy zničilo život a přivedlo ho do nepoměrně větších potíží, než jaké na něj doléhaly doma, je téměř učebnicové probuzení ze sna o pozemském ráji, a tedy ze lži do pravdy - na kontinentu, kam přijel, na něj nikdo nečeká a práci mu tam nikdo nedá.

Itálie, na jejíž břehy se jen letos zkusí z moře vyškrábat milion takových Ahmadů a stovky se jich při tom utopí, v pátek oslavila 1. máj ve znamení hesla: Svátek je, práce není. Nezaměstnanost mladých do 24 let, tedy Ahmadových vrstevníků, tam v březnu překročila 43 procent, téměř každý druhý je tedy bez práce a bez příjmů. Ve Španělsku je nezaměstnaných v této skupině dokonce víc než zaměstnaných.

Číslo není jednoduché interpretovat - mnozí poukazují na módu zvykaných Evropanů nechat se co nejdéle vydržovat rodiči, i když nestudují, jiný postřeh praví, že školy generují samé absolventy historie a psychologie, zatímco v oborech, kde jde o skutečnou práci, zůstávají volná místa.

I kdybychom však z neochoty pracovat podezírali každého druhého mladého Itala z „pracáku“, stále nám zůstává zhruba 400 tisíc lidí v Ahmadově věku, kteří by chtěli „péct pizzu“, ale k peci je nikdo nepustí.

Důstojnost za europolévku

Téměř osm set snů o pozemském ráji, s nimiž se předminulý týden vrátila loď a voda oceánu je odnesla do ráje skutečného, diskusi o přijímání uprchlíků načechralo a zahnilo do dvou emotivních extrémů.

„Měkkosrdcatí“ navrhuje, aby si evropské země pro běžence samy jezdily už na vstupní hranice mezinárodních vod, a předešly tak riziku, že se utopí na poškozených lodích. Diskutéri „tvrdého srdce“ by naopak na stejná místa vysílaly hlídky, jež by uprchlíky vracely zpátky domů.

Jde o typický příklad rozhodování, ze kterého nelze vyjít se ctí a nikomu neublížit. Ahmadův příběh nicméně ukazuje, na co se v debatách zapomíná - ochota vzít na sebe úlohu vysněného ráje a otevřít běžencům brány zešíroka nemůže skončit jen hřejivým pocitem u srdce. Zakládá závazek dát těmto lidem šanci jejich sen uskutečnit.

Obrana jejich důstojnosti nesmí vrcholit tím, že o veškerou důstojnost přijdou ve frontě na evropskou charitní polévku, kam je zažene neochota domorodců nechat si od nich umýt auto. Ten, kdo Ahmadovi otevře, musí mu zároveň nabídnout podmínky k důstojnému životu. Pokud je pro něj nemá a zajistit je nedokáže, je čestnější to přiznat a uprchlíkům, pašerákům, mafiánským gangům, které svozy organizují, dát jasně najevo, že Evropa další běžence nepřijímá.

(autor: Petr Suchomel, editor MF DNES)

Příloha 5 - text 40

Středa 13. 5. 2015; MF DNES XXVI/110,

Skoro 600 slov o paměti a jejích ohýbačích

Sedím na pohovce před černobílou televizí. Po obrazovce se prohánějí monoposty formule 1, řev jejich motorů přehlušuje můj usedavý pláč. Je to jen chvilka, co jsem spadl z pohovky na hlavičku. Máma mi širokým nožem zamačkává bouli na čele a já řvu a řvu. Dobře si pamatuju tu bolest a tlak studeného kovu na čele. To je má nejstarší vzpomínka. Jedenačtyřicet let stará událost je to první, co mi uvázlo v paměti.

Druhá nejstarší vzpomínka je ze stejného bytu na pražské Letné, jen o rok později. Je 9. květen 1975 a třídou Obránců míru se pod našimi okny šinou tanky a obrněné transportéry. Na Letenské pláni se koná vojenská přehlídka na oslavu 30. výročí konce druhé světové války. Tyhle věci si pamatuji. Avšak kdyby se mě někdo zeptal na jméno třídní ze základky, nevzpomenou si. Zato si vzpomenu na příjmení uplakané ruštinářky, která nás nutila stát čtvrt hodiny v pozoru, když umřel Brežněv. A pak Andropov. Potom Černněnko. Jmenovala se soudružka Sláviková. Těžko říct, proč si vybavím právě to, ale nedal bych dohromady jména ani čtvrtiny spolužáků ze ZŠ.

Před několika lety technologičtí vědci spočítali, že lidský mozek pojme 3 851 terabajtů informací. Je to taková porce dat, jako bychom si v mozku uložili 550 tisíc celovečerních filmů na DVD. Avšak kapacita lidské hlavy není to nejdůležitější. Důležité je to, jak mozek informace vyhodnocuje, třídí a používá. A jak s pamětí nakládá.

Lépe se pamatují věci příjemné. První křemenáč na Hadím vrchu na Vysočině, první pusa v Českém ráji, první pivo na chmelu, první vydělaná tisícovka s portrétem Bedřicha Smetany...Paměť je moc praktická věc, když člověk poznává nástrahy života. Když se malé dítě popálí o horká kamna, v lepším případě se rozpláče, maminka mu pofouká bolístku a namaže ho hojivou mastičkou. Avšak hlavně si to děcko bude navždy pamatovat, že na horká kamna a horké věci vůbec se nesahá. Z nepříjemného zážitku se stane zkušenost, která se v mozku uloží jako varování. Stejně jako když vás v dospělosti někdo nepěkně podvede, podrazí. Budete mít na paměti, na co si příště dát pozor.

Negativní zkušenost však naše paměť také občas zmanipuluje. U znásilněných žen může propuknout porucha paměti zvaná selektivní amnézie. Vzpomínku na strašlivý prožitek mozek vytěsňuje do pomyslné zásuvky, od které „ztratí klíč“.

Paměť je bohužel také náchylná k naslouchání ohýbačům pravdy. Ti buď vydávají za pravdu svůj dojem, či se snaží vytvořit pravdu opakováním nepravdy. Například lidé z Hradu budou nejspíš do aleluja opakovat, novinář Ferdinand Peroutka intelektuálně selhal, a dokládat to článkem, který nikdo nikdy neviděl. Opakovanou lží pravdu nevytvoří, vytvoří však dojem, že to tak je. Masa lidí, která o Peroutkovi donedávna v životě neslyšela – i proto, že za komunistů byl tabu – ovšem Zemanovu „pravdu“ přijme jako fakt, který uloží do své paměti. Zabývat se takovými věcmi je zbytečně složité, proč si dělat vlastní názor na Peroutku, když nám ho tak šikovně zaškatulkoval prezident. A ten by si přece nevymýšlel, když nad jeho hradní kanceláři visí prapor s nápisem Pravda vítězí.

Kdyby existovala spravedlnost, dohnalo by hradní aktéry peroutovské frašky svědomí, neboť „na každou lež se voda vaří“. Jenže spravedlnost neexistuje. Ano, svědomí můžete upít, spráskat, ufetovat. Avšak neznamena to, že máte pravdu. Protože pravda je jenom jedna. A vždycky se nakonec ukáže, i když to někdy trvá velmi, velmi dlouho. Jak pravil spisovatel John Irving: „Lidská paměť je stvůra. Člověk zapomíná – paměť nikdy.“

(autor: Daniel Málek, ředitel redakce MF DNES)